

Udviklingsstrategi for LAG Småøerne 2023-2027

De 27 danske småøer i LAG Småøerne

December 2022

Finansieret af
Den Europæiske Union

1	Navn på lokal aktionsgruppe (ansøger)
	LAG Småøerne
2	Angiv om aktionsgruppen er en LAG, FLAG eller integreret LAG/FLAG
	Integreret LAG/FLAG (omtalt LAG Småøerne)
3	Afgrænsning af aktionsgruppens geografiske område (kommuner, evt. øer samt region)
	De 27 danske småøer: Agersø, Anholt, Askø, Avernakø, Baagø, Barsø, Birkholm, Bjørnø, Drejø, Egholm, Endelave, Fejø, Femø, Fur, Hjarnø, Hjortø, Lyø, Mandø, Nekselø, Omø, Orø, Sejerø, Skarø, Strynø, Tunø, Venø og Årø.
4	Aktionsgruppens adresse
	LAG Småøerne, Strynø Brovej 12, Strynø, 5943 Strynø.
5	Aktionsgruppens CVR nr.
	43476092
6	Aktionsgruppens Nemkonto nr.
	Fynske Bank: 0860-8159926843
7	Aktionsgruppens telefon nr.
	Forperson Flemming Christensen: 26 78 74 70
8	Aktionsgruppens e-mail
	info@lag-smaaerne.dk
9	Forperson for bestyrelsen
	Flemming Christensen
10	Forpersons adresse
	Skallevej 18, Avernakø, 5602 Avernakø
11	Forpersons telefon nr.
	26 78 74 70
12	Forpersons e-mail
	avernakoelam@gmail.com

Underskrift jf. standardvedtægter:

Forperson
[Flemming Christensen](#)

+ to yderligere bestyrelsesmedlemmer

**Finansieret af
Den Europæiske Union**

Indholdsfortegnelse

A.	Redegørelse for processen for udarbejdelse af strategien	4
B.	Beskrivelse af den lokale aktionsgruppe.....	5
C.	Beskrivelse/analyse af området	9
D.	Aktionsgruppens vurdering af de vigtigste lokale udfordringer og potentialer baseret på den udarbejdede SWOT-analyse	33
E.	Udviklingsstrategiens vision	34
F.	Udviklingsstrategiens indsatsområder og mål	35
G.	Aktionsgruppens egne prioriteringskriterier (ikke obligatorisk).....	38
H.	Udviklingsstrategiens målsætninger, mål for indsatsområder og aktiviteter	38
	Bilag	47

	A. Redegørelse for processen for udarbejdelse af strategien
A1	Beskriv hvordan lokalsamfundet har været involveret i udarbejdelsen af udviklingsstrategien, dvs. hvordan og hvilke centrale aktører er blevet inddraget i processen. Centrale aktører omfatter fx aktionsgruppens bestyrelse og medlemmer, lokale organisationer, foreninger, borgere og erhvervsliv, kommuner, region, koordinatore og konsulenter. Første skridt i processen mod dannelsen af en ny LAG for Småøerne var et infomøde 26. april 2022 om den kommende nye LAG: http://lag-smaaoerne.blogspot.com/2022/04/infomde-om-ny-lag-indsats-for-smaerne.html Den 27. august 2022 blev den nye LAG-Småøerne stiftet: http://lag-smaaoerne.blogspot.com/2022/09/nyforening.html Efter stiftelsen har vi informeret en række steder om den nye LAG. Det gælder for eksempel på Sammenslutningen af Danske Småøers (SaDS) repræsentantskabsmøde 4.-6. november 2022, hvor bestyrelsen blev præsenteret og debat. På kommuneseminaret den 25.-26. november, afholdt af SaDS, blev LAG Småøernes strategiarbejde også præsenteret. Det nye LAG-arbejde er også præsenteret i en artikel i Ø-posten i september 2022 (side 17): https://issuu.com/sammenslutningenafdanskesmaoer/docs/5083518_-posten_03_2022_e-paper Herudover har øer med elektroniske eller fysiske ø-blade omtalt den nye LAG og opfordret øboere til medlemskab og aktiv deltagelse i strategiprocessen. LAG Småøerne har i selve strategiprocessen involveret alle 27 småøers beboere, erhvervsliv, foreninger mm. ved at afholde fire workshops med følgende fire temaer: 1. Bosætning, 2. Bæredygtighed, 3. Erhverv og 4. Det attraktive ø-liv. På hver workshop havde vi to inspirationsoplæg som oplæg til den efterfølgende debat: http://lag-smaaoerne.blogspot.com/2022/11/workshop4.html Den første workshop blev afholdt fysisk i Odense med 18 deltagere, de tre sidste blev afholdt online med hhv. 24, 27 og 22 deltagere. LAG Småøernes bestyrelse har holdt tre bestyrelsesmøder i processen heraf ét af dem som et døgnmøde, hvor strategien blev drøftet i detaljer. Alle småøernes borgerforeninger/beboerforeninger, der er med i Sammenslutningen af Danske Småøer (SaDS) (som er paraplyorganisation for småøerne), er inviteret med til de fire workshops. Derudover er kommunale og regionale embedsmænd i de relevante kommuner og regioner inviteret med. Samtidig blev de 4 workshops annonceret på både den nuværende LAG Småøerne og Danske Småøers hjemmesider og facebooksider samt oprettet som en begivenhed på

	Facebook, så alle med interesse for Småøerne, har kunnet deltage. Disse opslag er delt af øernes beboerforeninger, andre lokale facebooksider og lokale ø-blade Vi har desuden fået input fra rådgivere jf. fiskerirapporten, Ø-HAVNEN m.fl.
A2	Beskriv hvordan den lokale godkendelsesprocedure er blevet gennemført, herunder medlemsgodkendelse og høring af kommuner og region. Herunder en angivelse af dato for varslinger og resultatet af høringerne. Dokumentation vedlægges som bilag til udviklingsstrategien. Den endelige udviklingsstrategi blev færdig 20. december 2022. I januar 2023 har strategien været i høring hos de 19 kommuner og 4 regioner, der har relation til en eller flere småøer. Efterfølgende har strategien været i høring hos LAG Småøernes medlemmer. Alle parter har haft 14 dages svarfrist. Strategien blev 20. februar 2023 sendt til godkendelse i Bolig- og Planstyrelsen.
	B. Beskrivelse af den lokale aktionsgruppe
B1	<i>Formålet med aktionsgruppens virke</i> Beskriv aktionsgruppens tanker og overordnede mål for, hvordan aktionsgruppen vil bidrage til lokalstyret udvikling ved hjælp af LEADER-principperne, udover at være puljeuddelingskontor. Beskriv hvordan LEADER-principperne kan forbedre mulighederne for at opfylde udviklingsstrategiens vision og mål. Beskriv herunder evt. tidligere lokale erfaringer med lokaldrevet udvikling, og aktionsgruppens forventede rolle og indsats i den helhedsorienterede tilgang til områdets lokale udvikling. #Tanker og overordnede mål Den tidligere LAG Småøerne har i den foregående LAG-periode brugt de 7 nøgleprincipper, der er rammen for LEADER, som grundlag for arbejdet. Der har været en bottom-up tilgang og et stort fokus på netværk og samarbejde (også tværsektorielt). Da der har været succes med det, agter den nye LAG Småøerne at fortsætte denne tilgang. Overordnet set ønsker vi, at øboerne tager selvstændigt ansvar for øens udvikling, og der er LEADER principperne og bottom-up tankegangen et modsvar til den centralisering af udviklingsinitiativer, man oplever på nationalt plan. Med andre ord, så er der plads og rum til at skabe udvikling på sin egen ø, hvis man selv tager fat. Det vil vi bakke op om og vi kan med øboernes egne initiativer nå vores vision og mål. #Tidligere erfaringer Der er tradition for at udarbejde lokale udviklingsstrategier på øerne og tidligere er støttet flere områdebaserede lokale udviklingsstrategier. (eks. Årø samt "Helhedsplan for Avernakø, Bjørnø og Lyø"). Disse planer oplever vi sætter gang i en positiv udvikling på øen, hvorfor den nye LAG Småøerne fortsat vil fokusere her.

	Den tidligere LAG Småøerne er en af de LAG'er som selv har igangsat udviklingsprojekter, hvilket er baseret på behov identificeret i den foregående programperiode for at styrke samarbejde mellem de 27 småøer. Den tidligere LAG bestyrelse prioriterede to større samarbejdsprojekter for at fremme bosætning og destinationsudvikling på småøerne. Det er eksempler, der illustrerer det strategiske samarbejde med andre aktører for at fremme en helhedsorienteret destinationsudviklingsindsats, der går på tværs af landet. Den konkrete LAG-bevilling (tilbage fra 2015) dannede grundlag for yderligere investering og samarbejde om indsatsen herefter. Endelig har den tidligere LAG Småøerne også taget initiativ til et fælles havneprojekt, "Ø-HAVNEN: Forretning, samarbejde og udvikling hos småøernes havne", hvor der gennem et år blev arbejdet intenst med principper og udviklingsmuligheder for ø-havnene. Konkret blev der udarbejdet planer for fem udvalgte øer og skabt et nyt havnenetværk, der mødtes til workshops og møder. Rapporten og arbejdet danner nu grundlag for havneinvesteringer og udvikling af havnene på småøerne. Det er den nye LAG Småøernes intention at fortsætte arbejdet med at identificere behov på tværs af øerne og igangsætte helhedsorienterede, tværgående indsatser. Herunder vil vi også gerne etablere samarbejde og fælles projekter med fastlandskommuner, der har egen LAG.
B2	<i>Aktionsgruppens netværk og samarbejdskapacitet</i> Beskriv og begrund hvordan aktionsgruppen vurderer at kunne samarbejde med andre ift. fremme af lokaldrevet udvikling ved hjælp af LEADER-principperne. Beskriv også hvordan aktionsgruppen vil arbejde med at integrere forskellige sektorer og interessegrupper, samt hvordan de forskellige aktører inddrages. Evt. beskriv tidligere samarbejdsflader og netværk i det pågældende område, samt ønske om fremtidige samarbejdsflader. Angiv ligeledes hvordan det påtænkes at tiltrække en så divers og repræsentativ afspejling af befolkningen som muligt i aktionsgruppen og i bestyrelsen (fx køn og alder). #Samarbejde med andre og tidligere og kommende samarbejdsflader Den tidligere LAG Småøerne har haft et vigtigt og konstruktivt samarbejde med mange samarbejdspartnere, som vi vil fortsætte. Det brede samarbejde betyder, at vi kan arbejde strategisk og helhedsorienteret, og at vi dermed holder LEADER principperne levende. En fast samarbejdspartner er Sammenslutningen af Danske Småøer (SaDS) samt beboer/borgerforeninger og erhvervsforeninger på småøerne, som vi også fortsat vil samarbejde med. Som eksempel kan vi nævne den tidligere LAGs bosætningsprojekt, hvor der siden 2017 er samarbejdet med SaDS om bosætningsindsatser på småøerne samt det havnenetværk, som den tidligere LAG etablerede i 2000 i forbindelse med projekt Ø-HAVNEN. Vi vil også gerne løbende deltage i udvalgte projekter, hvor vi er med i styregrupper, opstartsmøder og projektgrupper og derigennem samarbejde tæt med øboere, kommuner, lokale foreninger, interesseorganisationer mm.

LAG-småøerne er via SaDS repræsenteret i Landdistrikternes Fællesråd og et bestyrelsesmedlem har haft plads i Bolig- og Planstyrelsens Koordinationsudvalg for LAG/FLAG.

#Divers aktionsgruppe og bestyrelse

De aktive og engagerede borgere på øerne er en meget forskelligartet gruppe med forskellige aldre, køn, uddannelser og jobs. LAG-arbejdet har været åbent for alle.

Den nyvalgte bestyrelse består af 11 personer inkl. en repræsentant fra regionerne og en fra kommunerne samt to suppleanter. Heraf er 1 non-binær, 3 mænd og 7 kvinder, den yngste er 34 år og den ældste 82 år.

De 9 bestyrelsesmedlemmer fra øerne kommer fra forskellige miljøer på øerne, og er aktive i at sikre bredden i beslutningsprocessen og skabe netværk mellem øerne i og udenfor bestyrelsesarbejdet. Samtidig har vi repræsentation fra regionerne og kommunerne, hvilket også er med til at diversificere bestyrelsen.

B3 Aktionsgruppens ressourcer og kompetencer

Beskriv hvordan aktionsgruppen selv vurderer sine ressourcer og kompetencer. Hvordan sikres det, at aktionsgruppen har kapacitet til at gennemføre strategien, herunder leve op til forvaltnings-, overvågnings- og evalueringskrav? Angiv evt. behov for tilførsel af yderligere kompetencer eller ressourcer, og hvordan det vil ske.

Redegør for hvordan aktionsgruppen planlægger at gennemføre strategien ved brug af følgende punkter:

- Gennemførelse af bestyrelsesmøder
Bestyrelsens medlemmer er erfarne ø-aktive og flere har mange års erfaring med udviklingsarbejde på øerne. Der forventes 3-4 bestyrelsesmøder om året.
Dagsorden forberedes af formanden og den nye koordinator inkl. referat og opfølgning på beslutninger.
- Proces for valg af koordinator (ansættelse/konsulentkontrakt)
Styres af bestyrelsen i fællesskab. Der annonceres bredt på SaDS og LAG Småøernes hjemmesider og facebooksider, når ny koordinator skal ansættes.
- Procedure for administration af drifts/projektmidler
Den daglige ledelse og administration udføres af koordinatoren i samarbejde med formanden. LAG Småøerne har et godt samarbejde med Sammenslutningen af Danske Småøer, hvor en del administrative opgaver løses.
Administrationen varetages i henhold til de retningslinjer, der er udstykket fra nationalt hold.
- Procedure for sikring af habilitet i bestyrelse/koordinator
Habilitet drøftes på LAG Småøernes første bestyrelsesmøde og tages løbende op på bestyrelsesmøderne. Ved hvert møde konstateres det, om nogle er inhabile i de

	konkrete sager. Ved inhabilitet forlader den pågældende mødet under drøftelserne. • Sikring af gennemsigtighed i prioritering af projekter Sker gennem denne strategi og løbende af bestyrelsen. Ved alle projekter drøftes prioriteringskriterierne, og vægtningen noteres af koordinatoren. • Procedure for løbende overvågning og evaluering af udviklingsstrategiens gennemførelse Sker løbende af bestyrelsen i forbindelse med behandling af ansøgningerne. Der evalueres løbende på, om udviklingsstrategiens mål virkeliggøres. • Hvordan bestyrelsen løbende vil sikre tilstedeværelsen af den nødvendige viden og kompetencer. (se herunder) #Vurdering af egne ressourcer og kompetencer LAG Småøernes bestyrelse består af velkvalificerede personer, der bor på øerne, og som har lang foreningserfaring samtidig med forskellige erhvervskompetencer. Samtidig ønsker LAG Småøerne en erfaren LAG koordinator ansat, der har erfaring fra LAG eller LAG-lignende arbejde. Det er vigtigt for os med en erfaren koordinator, så vi som bestyrelse kan koncentrere os om realisering af strategien, udviklingsprojekterne og den løbende projektbehandling. Vi ser derfor samlet set, at bestyrelsen og en kommende koordinator har kapacitet til at opfylde LAG-småøernes formål, herunder centraladministrative krav. I de opgaver hvor vi ikke finder egne kompetencer tilstrækkelige, vil vi have mulighed for at tilkøbe ekstern hjælp. Det gælder f.eks. kommunikationsopgaver, analyser mm.
B4	Aktionsgruppens vurdering af områdets potentielle ansøgere og aktører, og hvad der vurderes at ligge lokalsamfundet mest på sinde. # Vurdering af potentielle ansøgere Vi vil bede LAG-koordinatoren om at hente viden om ansøgerne og skabe overblik over de lokale spørgsmål. Samtidig bruger vi bestyrelsesmedlemmernes viden om og deres tilhørsforhold og/eller kendskab til de enkelte øer til at underbygge beslutninger. Endvidere inddrages SaDS sekretariatets viden om øerne. # Hvad ligger lokalsamfundet på sinde? LAG bestyrelsen og koordinatoren har hele tiden fingeren på pulsen i forhold til, hvad der optager øsamfundene. Både bestyrelsesmedlemmerne og LAG-koordinatoren deltager i videst muligt omfang i de fælles møder, seminarer mm., der arrangeres for øboere (både af SaDS og lokale ø-arrangementer), for herigennem at opfange, hvad der rør sig på øerne.

	C. Beskrivelse/analyse af området
C1	Beskrivelse af områdets socioøkonomiske og geografiske situation. Denne beskrivelse skal sammenfatte resultaterne af den tilbundsgående analyse af området, der er blevet udarbejdet, og som er statistisk underbygget. Beskrivelsen kan danne grundlag for arbejde i partnerskabet ift. vurdering af udfordringer og potentialer. Beskrivelsen skal omfatte: • Infrastruktur (trafikforhold, uddannelses- og sundhedsforhold, energiforsyning). • Natur, inkl. udnyttelse/benyttelse. • Særlige miljø- og eller klimamæssige forhold (hvis det eksisterer). • Erhvervsstruktur – små, store virksomheder, iværksættere, arbejdspladser. • Hvem bor i området? Giv en kort karakteristik af befolkningssammensætning, og opgiv områdets samlede areal og befolkningstal samt tæthed (areal divideret med antal = tæthed). • Kulturelle forhold – beskriv forhold/kendetegn for området. • Bæredygtig udvikling og grøn omstilling, herunder vedvarende energi, beskriv evt. særlige kendetegn for området, og særlige kommunale eller regionale områdespecifikke indsatser, som udviklingsstrategien kan støtte op om • Evt. særlige stedbundne ressourcer som forekommer vigtige for området Giv en kort vurdering af særlige kendetegn, problemstillinger eller behov i området. LAG Småøerne dækker 27 småøer i Danmark og analysen og beskrivelsen her dækker følgende øer: • Agersø, Slagelse Kommune, Region Sjælland • Anholt, Norddjurs Kommune, Region Midtjylland • Askø (inkl. Lilleø), Lolland Kommune, Region Sjælland • Avernakø, Faaborg-Midtfyn Kommune, Region Syddanmark • Baagø, Assens Kommune, Region Syddanmark • Barsø, Aabenraa Kommune, Region Syddanmark • Birkholm, Ærø Kommune, Region Syddanmark • Bjørnø, Faaborg-Midtfyn Kommune, Region Syddanmark • Drejø, Svendborg Kommune, Region Syddanmark • Egholm, Aalborg Kommune, Region Nordjylland • Endelave, Horsens Kommune, Region Midtjylland • Fejø, Lolland Kommune, Region Sjælland • Femø, Lolland Kommune, Region Sjælland • Fur, Skive Kommune, Region Midtjylland • Hjarnø, Hedensted Kommune, Region Midtjylland • Hjortø, Svendborg Kommune, Region Syddanmark • Lyø, Faaborg-Midtfyn Kommune, Region Syddanmark • Mandø, Esbjerg Kommune, Region Syddanmark • Nekselø, Kalundborg Kommune, Region Sjælland • Omø, Slagelse Kommune, Region Sjælland • Orø, Holbæk Kommune, Region Sjælland

- Sejerø, Kalundborg Kommune, Region Sjælland
- Skarø, Svendborg Kommune, Region Syddanmark
- Strynø, Langeland Kommune, Region Syddanmark
- Tunø, Odder Kommune, Region Midtjylland
- Venø, Struer Kommune, Region Midtjylland
- Årø, Haderslev Kommune, Region Syddanmark.

Indledningsvist gør vi opmærksom på den store forskel, der er mellem de 27 småøer. Nogle ligger tæt på fastlandet (nær-øer), andre længere væk (fjern-øer). Nogle har en stor by tæt på, andre slet ikke. Men der er naturligvis en lang række rammebetingelser og udfordringer, som er generelle.

Der er også en aktuell tendens til, at nogle øer oplever fremgang på mange parametre (tilflytning, iværksætteri mv.), mens andre øer er nødlidende og kæmper med flere udfordringer på én gang. Vi taler om, at ”småøerne knækker midt over”.

SWOT-analyserne er derfor ikke 100 procent dækkende for alle øer, men viser de generelle tendenser.

1) Infrastruktur (trafikforhold, uddannelses- og sundhedsforhold, energiforsyning)

a) Trafikforhold og tilgængelighed

Alle 27 småøer undtagen Mandø i Vadehavet er forbundet til fastlandet med færgeforbindelse. Mandø har en såkaldt låningsvej, der kun er farbar, når det er lavvande.

Øerne med færgeforbindelse kan deles op i nær-øer (en halv times sejlads og derunder) og fjern-øer (over en halv times sejlads), hvilket betyder, at der er hhv. 16 nær-øer og 10 fjern-øer.

Øen med længst sejl tid er Anholt, turen tager her godt 3 timer, og færgen sejler uden for sommersæsonen ikke alle dage. Til Anholt er der også flyforbindelse fra Roskilde Lufthavn, dog ikke alle ugens dage. Den ekstreme modsætning til Anholt er Venø i Limfjorden, hvor overfarten tager 3 minutter. Her sejler færgen hver 20. minut i dagtimerne, og hver halve time i de tidlige morgentimer og sene aftentimer. Fra Venø er der offentlig bustrafik til Struer. Orø har to færgeforbindelser – en kommunal færge, der klarer overfarten til Holbæk på 30 minutter – og en privat færge, der sejler til Hammer Bakke i Hornsherred. Det tager 6 minutter.

Tilgængelighed kan ikke alene gøres op i sejl tid, også faktorer som antal afgang og logistikken på nærmeste opland spiller en rolle. For eksempel er færgeforbindelsen til Tunø begrænset til 2 daglige afgang (i vinterperioden færre), og med afgang på tidspunkter, der passer dårligt til pendlere med arbejde, der foregår indenfor almindelig arbejdstid. Så

selvom en sejltid på 55 min. ikke er et større problem for pendlere på andre øer, så er færgeforbindelsen på Tunø ikke tilrettelagt, så der kan pendles fra øen.

Den offentlige transport til og fra anløbshavnene har stor betydning for (naturligvis) øboere uden egen bil, og især for unge øboere, der går i skole på fastlandet, det være sig folkeskole eller ungdomsuddannelse. Det er vekslende fra ø til ø, om der findes offentlige transportmuligheder fra anløbshavnen på fastlandet eller ej. Der har desuden mange steder været skåret i den offentlige trafik i landdistrikterne, og det har også i enkelte tilfælde ramt tilgængeligheden til og fra havnene. Mange øer er løbende udsat for spareinitiativer fra deres kommune, der går på takststigninger og besparelser på antal færgeafgange, hvilket altid er kritisk for øen.

Tilgængelighed til arbejdsmarked og uddannelsesinstitutioner er således afhængig af hvor færgen anløber og de logistiske muligheder derfra. Fra øer som Skarø, Drejø, Hjortø, Lyø, Avernakø, Bjørnø, Baagø, Orø, og Strynø lander færgen i hjertet af en købstad, hvilket naturligvis er en fordel i forhold til adgang til arbejdsmarked og uddannelse.

Tilgængelighed til sociale og kulturelle aktiviteter på fastlandet i aftentimer er begrænset til de ganske få øer, typisk nær-øer, der har afgange i aftentimerne.

Person- og cykeltransport har siden år 2001 været gratis for fastboende på de små øer.

Priserne for transport med færge har især en betydning for øernes erhverv (fragt), ligesom dyre fægebilletter kan få turister og feriehusejere til at fravælge en tur til øerne.

Tunø er en erklæret bilfri ø, mens øer som Bjørnø, Hjortø og Birkholm også de facto kan betragtes som bilfri.

Der har i sommeren 2020 været forsøg med gratis færge for alle gående og cyklister i juli og tilskud til nedsættelse af billettaksterne i august og september måned samme år. I 2021 var der gratis færge i minimum en måned inden for perioden juli, august og september.

Målet var i første omgang at give et tilbud til de mange danskere, der holdt ferie i Danmark på grund af Corona. I anden omgang var det at skabe mere ø-turisme. Øernes kommuner skulle selv melde sig til ordningen, hvilket alle gjorde.

Det betød for de fleste øer en voldsom tilgang af rigtig mange turister med meget kort varsel. Mange virksomheder fik væsentlig flere gæster og højere omsætning. På nogle øer var det ikke muligt at servicere de mange turister, på andre gik det bedre.

Sammenslutningen af Danske Småøer arbejder for trafikal ligestilling. SaDS samarbejder med Landdistrikternes Fællesråd, Færgesekretariatet samt Læsø, Samsø, Fanø og Ærø for det landevejsprincippet, altså at det skal koste det samme at bevæge sig over vand som over land. Princippet er delvist indført i 2016 gennem tilskud til nedsættelse af færgetaksterne på de danske øer.

I øjeblikket er færgefarten til småøerne udfordret af de stigende brændstofpriser, der bevirker, at nogle kommuner ser sig tvunget til at pålægge brændstoffillæg på færgepriserne

med op til 25, 33 og hele 60% prisstigninger til følge. Det er en udfordrende situation for småøerne, der er afhængig af færgefarten på alle områder.

Overfartstiden til og fra de 26 øer:

Agersø – Stignæs: 15 minutter
 Anholt – Grenaa: 180 minutter)
 Askø (inkl. Lilleø) – Bandholm: 30 minutter
 Avernakø – Faaborg: 30 minutter/70 minutter (over Lyø)
 Baagø – Assens: 30 minutter
 Barsø – Barsø Landing: 15 minutter
 Birkholm – Marstal: 25 minutter
 Bjørnø – Faaborg: 17 minutter
 Drejø – Svendborg: 55 minutter/70 minutter (over Skarø)
 Egholm – Aalborg: 5 minutter
 Endelave – Snaptun: 55 minutter
 Fejø – Kragenæs: 15 minutter
 Femø – Kragenæs: 50 minutter
 Fur – Branden: 5 minutter
 Hjarnø – Snaptun: 7 minutter
 Hjortø – Svendborg: 60 minutter
 Lyø – Faaborg: 30minutter/70 minutter (over Drejø)
 Nekselø – Havnsø: 25 minutter
 Omø – Stignæs: 50 minutter
 Orø – Holbæk: 30 minutter
 Orø – Hammer Bakke: 6 minutter
 Sejerø – Havnsø: 60 minutter
 Skarø – Svendborg: 35 minutter/90 minutter
 Strynø – Rudkøbing: 35 minutter
 Tunø – Hou: 60 minutter
 Venø – Kleppen: 3 minutter
 Årø – Årø Sund: 8 minutter

Mandø er forbundet med en låningsvej til Vester Vedsted

b) Mobil- og bredbåndsdækning

Mobil- og bredbåndsdækningen bliver løbende udbygget, men det kræver øboernes engagement. På øer som Fur, Årø, Hjarnø, Agersø, Omø, Askø og Bjørnø er der lagt fibernet, og det samme er på vej på Sejerø, Orø og Venø.

Stabile og effektive mobil- og bredbåndsdækninger er en forudsætning for at kunne fastholde og tiltrække erhverv og bosætning på de små øer.

Vi oplever, at internettet i nogen grad ophæver den geografiske barriere, der kan være forbundet med at være bosat på en ikke-brofast ø, men vi må konstatere, at de små øer står sidst i rækken, når denne infrastruktur opgraderes.

Også mobildækningen halter stadig på flere af vores øer. Dette er især en udfordring ved kritisk sygdom eller uheld og ulykker, hvor det er vitalt at kunne ringe 112.

c) Uddannelsestilbud og børnepasning

Syv af de 27 småøer har skoletilbud til øens børn.

Anholt, folkeskole, til og med 9. klasse

Fejø, folkeskole, til og med 4. klasse

Fur, friskole, til og med 7.klasse

Omø, folkeskole, til og med 6. klasse

Orø, folkeskole, til og med 6. klasse

Sejerø, folkeskole, til og med 7. klasse

Strynø, folkeskole, til og med 4. klasse

Dermed er Anholt den eneste ø, hvor børn kan gennemføre en fuld skolegang, på de seks øvrige øer gennemføres den resterende skolegang på fastlandsskoler.

Fejø Skole er Danmarks første ø-skole, der er etableret som satellit til en privatskole på "fastlandet" – hos Horslunde Realskole på Lolland. Alle Fejø-eleverne er en gang om ugenovre på Horslunde Realskole, hvor de undervises sammen med hver deres parallelklasse, så der skabes gode relationer.

På øer uden skole, der må børn rejse til fastlandsskoler fra skolestart. På fjern-øer uden skole er det derfor svært at tiltrække/fastholde familier med skolesøgende børn.

På Venø har øboerne tilbage i 1997 etableret Venø Efterskole, der har 96 elevpladser og med en prøvefri 9. og 10. klasse. Skolen har 18 medarbejdere. På Hjarnø er der en efterskole med 72 elever, der retter sig til elever på 8. og 9. klassetrin.

På Avernakø drives et specialpædagogisk opholdssted, "Munkegaarden" med intern skole for børn med tilknytnings- og opmærksomhedsforstyrrelser. Stedet er godkendt til 11 børn i alderen 4-18 år. Her kan også gå eksterne elever.

På Orø drives skole- og behandlingshjemmet, ”Orøstrand”, for børn og unge med psykiske, sociale og følelsesmæssige problemer. Der er plads til 24 elever.

Hvad angår tilbud om pasning af børn i førskolealderen, er der på bl.a. Fur, Strynø, Fejø, Orø egentlige institutioner, enten i forbindelse med skolen eller i form af pulje- eller selvejende institutioner. Ellers vil der på nogle øer være tilbud om dagpleje.

Fritidstilbud til børn og unge vil oftest være baseret på frivillig arbejdskraft.

På Årø er der en ungdomsklub, som unge fra fastlandet deltager i.

d) Ældrepleje og ældreboliger

Som den eneste ø har Sejerø et egentligt plejehjem, ellers har også Orø, Fur og Fejø, hvad man kan kalde ældrecentre, dvs. ældreboliger med tilknyttet ældreservice. På øer som Omø, Strynø, Femø og Avernakø er bygget ældrevenlige boliger.

Adgangen til hjemmehjælp og hjemmesygepleje, har været under pres på flere øer, hvor tilbuddet er af en art, så ø-borgeren, tidligere end det ville have været tilfældet på fastlandet, må fraflytte eget hjem, når behovet for hjemmehjælp når et vist niveau. Men der er stadig på mange øer bosiddende hjemmehjælpere, der løser opgaver inden for den kommunale ældrepleje, ellers er der typisk tale om tilrejsende hjemmehjælpere.

Der er efterspørgsel efter mindre og ældrevenlige boliger fra beboere på flere øer.

e) Adgang til sundhedsprofessionelle og akutberedskab

På øerne Sejerø, Fejø, Femø, Anholt, og Endelave er der bosiddende praktiserende læge. På Tunø er der lægekonsultation hver torsdag og i sommerhalvåret. Fur har adgang til nyt lægehus ved anløbshavnen på fastlandet, og med en overfartstid på kun 5 minutter og fire færgeafgange i timen, så er der i sagens natur en bekvem tilgængelighed. På Tunø og Omø er der en bosiddende sygeplejerske, der også har en akutfunktion.

På Orø er den hidtidige lægeordning med en satellitkonsultation en dag om ugen ophørt 1. dec. 2022, og ny ordning er pt. ukendt.

Ved ulykker og akut sygdom er øerne ikke alene dækket af de regionale lægehelikoptere, men også Forsvarets helikoptertjeneste. Ofte indsættes ekstra færge ved ikke-livstruende ulykker, fødsler mm.

Flere og flere af øerne har samaritter-korps, der rykker ud og foretager en præ-hospital indsats ved ulykker og akut sygdom. Samaritterne er borgere på øerne, hvis uddannelse og udstyr er organiseret og finansieret af regionerne.

Flere øer har i samarbejde med de kommunale beredskaber etableret frivillige brandkorps, der kan støtte beredskabet i forbindelse med brand og øvrige ulykker. Der er desuden i samarbejde med regioner etableret hjerteløber-ordninger.

f) Energiforsyning

Småøerne er (undtagen på Fur) ikke koblet på det offentlige fjernvarmenet. Det betyder, at de enkelte husstande har egen varmforsyning såsom f.eks. oliefyr, varmepumpe, træpiller, jordvarme, brændeovn og solceller. Da mange huse ligger spredt i landskabet, med stor afstand, kan det være svært at etablere energifællesskaber, men termonet kan være en mulig løsning.

På Venø har beboerforeningen med EU-støtte udviklet sit 2. energiomstillingsprojekt. Ved et tilsvarende projekt i 2010 var private husholdninger fælles om indkøb og installation af varmepumper, jordvarme- og solcelleanlæg. Planloven sætter dog væsentlige begrænsninger for det igangværende projekt.

SWOT-analyse for infrastruktur (trafikforhold, uddannelses- og sundhedsforhold, energiforsyning)

Styrker:

- Stærkt akutberedskab
- Gode muligheder for adgang til arbejdsmarked og uddannelse fra nær-øer
- Gratis persontransport for fastboende
- Igangværende opgradering af mobil- og bredbåndsdækning
- Tilbud om børnepasning og skolegang
- Tilbud om ældreboliger og plejehjem
- Engagement og vilje blandt øboere til frivilligt arbejde, der kan supplere offentlige tilbud
- Vilje og ønske om overgang til mere klimavenlig opvarmning

Svagheder:

- Demografisk sammensætning
- Svag lokal og privat investeringskapacitet
- Høje omkostninger til færgedrift
- Store investeringsbehov ved omstilling til energivenlige færger
- Mangelfulde fartplaner for de fleste fjernøer, der begrænser pendling, uddannelse og muligheder for fastlandsarbejde
- Mangelfuld ældrepleje og børnepasning
- Lange afstande fra anløbshavn på fastlandet til nærmeste by
- Flere små øer ligger i økonomisk trængte kommuner

Muligheder:

- Knytte tættere samarbejde med aktører på fastlandet
- Brug af nationale, energipolitiske løsninger
- Nye energiformer
- Energifællesskaber
- Distancearbejde og hjemmearbejdspladser
- Fælles transport

Trusler:

- Kommunale besparelser på færgedrift og afgang
- Skolelukninger/nedskæringer og indskrænkning i ældreplejen
- Opgradering af mobil- og bredbåndsdækning dækker ikke behovet
- Høje energipriser

2) Natur

Havet er en fælles faktor for øerne, og gennemgående må øerne siges at være velsignet med en rig natur. Dog er der også her store forskelle i arten af natur. Lige fra Anholt med ”ørkenen” og de mange sæler, over Mandø i Vadehavet, der er udpeget som verdensarvsområde, til Fejø med en betydelig frugtavl, der præger øen. Der er dog på de fleste øer tale om en kultiveret natur.

Den rige natur gør også, at øerne i betydelig grad er omfattet af fredninger og naturbeskyttelsesprogrammer som Natura 2000. Nekselø er decideret fredet, ligesom dele af Tunø og Anholt.

Kystnærhedszonen, der går fra 0-3 km fra kysten, omfatter alle 27 øer fuldstændigt, mens strandbeskyttelseslinjen på 0-300 m fra kysten udgør en forholdsmæssig stor del af øerne.

Strand- og kystbeskyttelseslinje kan gøre det til en praktisk udfordring at foretage selv de mindste ændringer af fysisk karakter i landskabet og brugen af naturen. Det er tit en barriere for at skabe udvikling på øerne.

Ofte står småøerne med et dilemma med hensyn til ø-udvikling i forbindelse med lovgivningens balance mellem benyttelse og beskyttelse af naturen.

SWOT-analyse for natur

Styrker:

- Den unikke natur og adgangen til havet

- Tilgængeligheden til naturen
- Fred og ro
- Fællesskaber med natur som fokusområde

Svagheder:

- At lovgivning, fredninger, natur- og landskabsbeskyttelse kan virke hæmmende for en fuld udfoldelse af potentialet for udvikling (eks. planloven og naturbeskyttelsesloven)
- Der skal altid afvejes for og imod i dilemmaet med beskyttelse og benyttelse
- Sårbare naturtyper

Muligheder:

- At markedsføre øerne på deres naturkvaliteter i forhold til såvel tilflyttere som turister
- At nytænke havet som ramme for aktivitet og som ressource
- At skabe tilflytning på baggrund af naturen, havet og roen på øerne
- Gode muligheder for at søge fondsmidler til naturprojekter (adgang til naturen, stier, skilte osv.)

Trusler:

- At naturbeskyttelsen skærpes på land såvel som på havet
- Klimaforandringer, stigende havstand
- Forurening
- Faldende fiskebestande
- Overturisme eller ikke-bæredygtig turisme

3) Særlige miljø- og eller klimamæssige forhold (hvis det eksisterer).

Det voldsommere vejr, som betragtes som konsekvens af klimaforandringer, har gjort flere af øerne udsat for stormflod, og det er en udfordring der bekymrer mange øboere. Digebyggeri er ikke uden videre muligt uden særlige tilladelser.

Der er bekymring om forurening fra færgerne og håb om, at der kommer flere grønne færger fremover.

Nogle øer er bekymrede for øget bilisme med øget turisme.

På nogle øer er drikkevandsforsyningen truet af forurening og højvande. På flere øer er der ønske om at dyrke økologisk og skabe høj biodiversitet, dog er det ikke altid en driftsøkonomisk mulighed for landbrugene.

En enkelt ø, Egholm, er truet af planer om massivt motorvejsbyggeri hen over øen, der huser truede fuglearter.

4) Erhvervsstruktur – små, store virksomheder, iværksættere, arbejdspladser

På nær-øer, især der, hvor der fra anløbshavnen ikke er langt til en lidt større by, er mange borgere pendlere. For pendlerne er det afgørende, at der er en fornuftig fartplan, og hvis der er tale om børnefamilier, så vil det have en betydning, at der er bekvem adgang til børnepasning og skole, enten på øen eller fastlandet. Denne del af analysen dækker ikkependlergruppen.

a) Landbrug og fødevareproduktion

Landbruget fylder stadig meget på de danske småøer. Det er den store arealforvalter, som også er en vigtig brik i de forskellige typer naturbeskyttelse, store områder på øerne er omfattet af. Der er heltidslandbrug med traditionel drift med videreforarbejdning af gårdens produkter eller med dyrkning og salg af mange lokale produkter, ofte kombineret med salg til turister. Landbrugene er ofte med til at fastholde og skabe arbejdspladser.

Der er også mange deltidsbrug, som kombinerer landbruget med andre indtægter. De har ofte direkte salg og er med til at skabe liv og sælge lokale varer til turister og fastboende.

En del landbrug er naturbrug og fritidslandbrug og kan ikke betegnes som erhverv. Men de kan være med til at tiltrække nye beboere til øerne, som kommer med anden indtægt end landbrugsindtægten.

Desværre er en voksende del af øernes landbrugsareal drevet som fjerneje. Det sker ofte fordi fastlandslandmænd opkøber eller forpagter og driver jorden. Det er en bekymrende udvikling for småøerne.

Landmændene er ofte aktive naturforvaltere, der sikrer naturområder med ekstensiv afgræsning

De senere år har der været en opblomstring af små fødevareproducenter, der producerer kvalitetsprodukter som æblemost, cider, kød, vin, is og syltetøj. Mange af produkterne er økologiske. Nogle afsætter direkte til restaurationsbranchen, andre til detailhandlen. Ofte kombineres fødevareproduktionen med turismevirksomhed. Der er et stort potentiale i disse specialprodukter med udgangspunkt i øernes specielle klima og fortælling.

Landbruget er præget af udfordringer ved generationsskifte, da det ofte er dyrt for unge at overtage bedriften. Øerne har et potentiale i nye ejere indenfor ”livstilsfødevareiværksættere” – altså mennesker der drømmer om et aktivt deltidslandbrug eller nogle, der gerne vil forvalte arealer med natur.

Det er vigtigt for øerne at fastholde et levende landbrug, drevet af beboere på øerne, så øerne kan overleve som helårssamfund.

b) Fiskeri, akvakultur og anden brug af havets ressourcer

Fiskeri er helt naturligt en del af vores ø-liv. Vi bor ude i havet eller i fjorden, lige der hvor fiskene er. Gennem århundreder har fiskeriet været en del af livsgrundlaget for øboerne. Sådan er det ikke længere.

På mange øer begrænser fiskeriet sig nu til hobby og bierhverv, og andre steder er kun lystfiskeriet tilbage. Den udvikling har sat store spor: Gode jobs i fiskeriet er forsvundet. Fiskerfamiliernes liv og kultur er næsten ikke længere en del af øsamfundet. På havnene står tomme bygninger og forfalder, og det summende liv omkring fiskeriet er næsten væk.

LAG Småøerne har i december 2021 fået udarbejdet en rapport om status for fiskerierhvervet og de fremtidige perspektiver for fiskerihavnene på småøerne. Undersøgelsen tager udgangspunkt i perioden 2010-2020.

Der er 13 havne med enten aktuelt eller historisk fiskeriaktivitet siden 2010. Det drejer sig om Agersø, Anholt, Avernakø, Birkholm, Fur, Drejø, Hjortø, Lyø, Omø, Orø, Sejerø, Strynø, Årø samt Venø.

Med kun få og marginale undtagelser har småøerne set antallet af registrerede erhvervsfiskerifartøjer tilknyttede øernes havne reduceret over den 10-årige periode. For Drejø, Lyø og Venø er der i dag ikke længere fartøjer tilknyttet øerne. Venø får tilført fangster til oparbejdning via Venø Havn og færgefragt. For de fleste andre småøer er der i dag kun enkelte tilknyttede erhvervsfiskere tilbage.

For så vidt angår landinger, har Venø, Årø og Orø i perioden oplevet stigninger i landingsmængderne og -værdi, selvom det kvantitativt er beskedne mængder og værdi. Af absolut værdi har Anholt det med afstand mest værdifulde fiskeri med indtægter på 40,2 mio. kr. over den 10-årige periode, efterfulgt af Omø og Agersø på hhv. 19,9 og 18,0 mio.kr. I den sammenhæng er det dog værd at bemærke, at hvor fiskeriet på Anholt har holdt et stabilt niveau af registrerede fartøjer og landinger, er fiskeriet på Omø og Agersø så godt ophørt i 2020.

Tilgængeligheden af isværk, kølehus, trucks, logistik og redskabsskure på en havn er vigtige for at drive et fungerende erhvervsfiskeri. Vigtigheden af disse parametre afhænger dog af fiskeriets karakter og omfang, og derfor ser man også varierende grad af tilgængelighed på de undersøgte havne.

De fleste havne med undtagelse af Fur har, hvad de mener at have behov for. Fur har et ønske om at kunne producere sin egen is.

Fisk i Danmark er ikke begrænset af manglende efterspørgsel, men i høj grad af udbud. Med meget få undtagelser, har fiskerne ikke svært ved at afsætte fisken, når de rette logistiske muligheder er til stede.

Udfordringerne for fiskerne er derfor primært faldende fiskebestande og der igennem tilgængelige råvarer. I indre danske farvande har torsken, en absolut nøgleart, det historisk dårligt med dertilhørende lave kvoter og ålen, som er kulturhistorisk vigtig, men også af høj værdi, er truet og erhvervs- og lystfiskeriet forbudt fra 2023.

I fremtiden forventer vi, at der vil være begrænsede ressourcer og stigende opmærksomhed og pres om et sundt havmiljø. Der er store fordele ved at fisken fanges, hvor værdien er absolut højest, og hvor man ”får mest for mindre”. Der skal fokus på, at fisken skal behandles og sælges lokalt på øen som en værdifuld fødevarer.

Meget tyder på, at dette kan ske i det skånsomme fiskeri, som vi stadig håber, der kan være plads til på de danske småøer.

En ny ressource og indtjeningsmulighed kan vise sig at blive tang. På Agersø og Omø forsøges der dels med dyrkning af tang og dels at lande den tang, der fiskes som bifangst. Tangen tørres og afsættes til konsum. Målet er, at man med udvikling af tangprodukter ikke alene skaber spændende ny produkter, men også at det kan medvirke til styrkelse af det trængte fiskerierhverv på de to øer.

På Venø drives opdræt af fiskeyngel til udsætning i danske farvande, ligesom der gennem de seneste 5 år er opbygget oparbejdningsanlæg for skaldyr (østers, muslinger og hummer).

SWOT-analyse vedr. fiskeri

Styrker:

- Iværksættere der kan løfte nye maritime erhverv
- Praktisering af flere arbejdsfunktioner
- Eksisterende samarbejde og netværksdannelse indenfor maritime erhverv lokalt og på tværs af øer
- Lokalsamfundets opbakning til maritime iværksættere

Svagheder:

- Mange enkeltpersonsvirksomheder med begrænsede ressourcer
- Vanetænkning
- Uvilje fra finanssektoren ved långivning til erhverv på øerne
- Sæsonbetinget aktivitet

- Fiskeriets begrænsede radius fra basen

Muligheder:

- Spirende tiltag der nytænker muligheder for kystfiskeri og afsætning af produkter
- Forstærke samarbejdet indenfor og mellem brancher på den enkelte ø, mellem øer og med fastland
- Kvalitetsudvikle maritime turismetilbud
- Nytænke havet som ramme for udvikling og aktivitet samt som ressource i samarbejde med de maritime erhverv
- Udvikling af kvalitetsprodukter indenfor fødevareproduktion og marine produkter
- Udvikling af turismeprodukter med maritimt sigte
- Nytænkning indenfor afsætning af maritime produkter
- Professionalisere erhvervene

Trusler:

- Manglende generationsskifte indenfor fiskeri
- Regulering af fiskeriet
- At mindre fiskere udkonkurreres af de store fartøjer
- At arter forsvinder (eller fredes) fra de danske farvande, eks. ålen
- At fangstredskaber ødelægger havbunden og miljøet
- Overfiskeri

c) Handel og håndværk

På 16 af de 27 småøer er der stadig dagligvarehandel. På Anholt, Sejerø, Fur og Orø er der tale om brugsforeninger indenfor COOP-kæden, enkelte øer har private købmænd, men ellers er der ofte tale om butiksföreninger, der forpagter driften af butikkerne ud.

På nogle af øerne er lukkede købmandsforretninger blevet reddet af borgerne gennem folkeejede butikker. Her har borgerne købt andele eller folkeaktier og frivillige kan være med til at drive butikken. Det er blandt andet sket på Askø, Femø og Lyø.

På de mindre øer beskæftiger dagligvarehandlen typisk 1- 2 helårsansatte samt løst ansatte i sommersæsonen. Dagligvarehandlens omsætning og økonomiske trivsel er naturligvis afhængig af antal beboere på øen (og disses kundeloyalitet) samt ikke mindst af antal turister. Fælles for dagligvarehandlen på øerne er, at det er handlen i turistsæsonen, der skaber grundlag for også at holde åbent i de magre vintermåneder. I øjeblikket trues flere af dagligvarebutikkerne af høje energipriser kombineret med ofte gamle, energislugende installationer.

Selvstændige håndværkere, såsom tømrere, entreprenører, smede og murere, er til stede på de lidt større øer. Som håndværker på en lille ø, kan man ikke være for "fagstolt", men vil typisk også påtage sig opgaver, der ligger udover ens fag. De senere år har der været en opblomstring af "handymans- virksomheder", der især har sine kunder blandt

fritidshusejere, der ønsker at få passet hus og have. Det er en generel udfordring for beboerne på især de mindre øer, at skal man have håndværkerhjælp udefra, så er det både meget besværligt og dyrt, da man som regel skal betale færgebilletter og mere tidsforbrug (og ventetid ved færgen) for at få løst opgaven.

d) Turismeerhverv

Man kan lidt groft kategorisere gæsterne på de små øer på følgende måde:

- Endags turister (ofte spontane gæster)
- Lystsejlere og kajakroere
- Flerdages-gæster i lejede huse, værelser eller på campingplads
- Fritidshusejere
- Kurser og selskaber

På nær enkelte aktører, typisk på de største af småøerne, så er turismeerhverv på de små øer ofte et supplement til andet erhverv. Det ses tit kombineret med fødevareproduktion, eks. Et eksempel er Kernegaarden på Fejø, der tilbyder bondegårdsferie, men som ved siden af producerer most, cider og andre produkter. Flere aktører opererer med en fuld oplevelsespakke, der udover overnatning og bespisning inkluderer oplevelser så som guidning, sejlads, fiskeri, mv. F.eks. Øhavets Smakke- og Naturcenter på Strynø.

De fleste af øerne, de meget små undtaget, har et eller flere tilbud om bespisning i form af kroer, restauranter eller caféer. 14 af øerne har campingpladser eller opgraderede teltpladser. Mange har sheltere og som noget nyt arbejdes der med glamping på småøerne.

Mange af øerne har de senere år fået opgraderet og udvidet lystbådehavnene. Om end antallet af besøgende lystbåde i havnene er meget vejrafhængigt, så vurderes lystbådehavnenes kapacitet og standard som værende af stor betydning. Således er Tunø blevet Østjyllands mest besøgte lystbådehavn, hvilket er af stor betydning for øens økonomi.

Øer som Femø og Skarø har meget velbesøgte musikfestivaler, Orø har en Vikingefestival og på Strynø er der en litteraturfestival og andre øer organiserer også events og arrangementer, der trækker folk til. Som noget nyt har der de senere år været nye musikfestivaler på Venø og Avernakø, primært arrangeret af unge, der kommer udefra. Dette er spændende, da der også er et element af mulig bosætning i disse festivaler. Den slags tiltag gør ofte en stor forskel i forhold til eks. dagligvarehandlens overlevelse på øerne. Ø-lejre i den klassiske forstand findes stadig på Lyø, Omø, Femø, Drejø, og Endelave.

Turistsæsonen på øerne er typisk fra maj til og med august. På nogle øer er den dog væsentlig kortere.

Ø-passet er en lille folder, der ligner et rødbedefarvet dansk pas og præsenterer 38 danske øer med færge. Målet med ø-passet er at give danskerne lyst til at besøge de danske øer. I

passet vises hver ø med et kort, foto, fakta og oplevelsesmuligheder. Ideen er, at man på de øer man besøger, kan få et særligt stempel i sit pas. Ø-passet har eksisteret siden 2016 og har været en stor succes, der har skabt omtale og flere besøg på småøerne.

I forlængelse af Corona og sommerpakker med reducerede færgepriser har flere småøer oplevet en stor stigning af antallet af besøgende. På nogle øer har det medført stigende udbud af aktiviteter og nye virksomheder, men på andre øer har man slet ikke haft kapacitet nok til at imødekomme den store efterspørgsel. Nogle steder har tilstrømningen af gæster øget presset på øens infrastruktur og de basale turismefaciliteter som eksempelvis havne, veje, stier, toiletter mm.

Nogle få øer er skeptiske overfor at tage imod flere turister, og den nye udvikling har vist et behov for at fremme en mere bæredygtig turisme på småøerne. Der skal findes en balance, der kommer lokalsamfundet og naturen til gavn, og som giver turisterne en god oplevelse.

På den baggrund har den tidligere LAG Småøerne sammen med Dansk Kyst- og Naturturisme taget initiativ til at få udarbejdet strategisk-fysiske udviklingsplaner for tre-fem udvalgte småøer. Indtil videre er Endelave og Årø udvalgt.

e) Anden virksomhed

Der findes mange eksempler på enkeltpersons-virksomheder indenfor kreative fag, hvor basen er på en af vores småøer. Eksempler er oversættere, journalister, konsulenter, korrekturlæsere, webdesignere og kunsthåndværkere, hvor kontakt til kunder kan klares via internet og telefon.

På Venø, Orø, Hjarnø og Avernakø findes som nævnt efterskole eller socialpædagogiske tilbud, der indeholder et betydeligt antal arbejdspladser.

Limfjordsøen Fur er noget særligt, da der udvindes og forarbejdes moler i stor industriel skala. Der er stor indpendling til denne virksomhed, og derudover har Fur større virksomheder indenfor håndværk, transport og entreprenørvirksomhed.

f) Offentlige jobs

Jobs inden for den offentlige eller halvoftentlige sektor findes på mange af øerne. Eks. i hjemmepleje og sundhedssektor, skole, kirke og postvæsen. Disse jobs vil oftest være deltidsstillinger. I de seneste år er især præste- og postbudssjobbene skåret markant ned i tid på mange øer.

SWOT-analyse af erhvervsstrukturen – små, store virksomheder, iværksættere, arbejdspladser

Styrker:

- Iværksætteri særligt blandt tilflyttere
- Praktisering af flere arbejdsfunktioner
- Samarbejde og netværksdannelse lokalt og på tværs af øer
- Lokalsamfundets opbakning til iværksættere
- Seniorer vælger at kombinere pension med hobby-virksomhed

Svagheder:

- Mange enkeltpersonsvirksomheder med begrænsede ressourcer
- Vanetænkning
- Sæsonbetinget aktivitet særligt indenfor turisterhvervet
- Begrænsede muligheder for udvidelse og omlægning samt generationsskifte i landbruget
- Mangel på fastboende håndværkere på øerne
- Mangel på tilgængelig arbejdskraft
- Planlovens begrænsninger mht. anvendelse af nedlagte landbrugsbygninger

Muligheder:

- Forstærke samarbejdet indenfor og mellem brancher på den enkelte ø, mellem øer og med fastland
- Kvalitetsudvikle turismetilbud
- Skabe samspil mellem turismetilbuddene
- Nytænke havet som ramme for udvikling og aktivitet samt som ressource i samarbejde med de maritime erhverv
- Videreudvikling af kvalitetsprodukter indenfor fødevareproduktion
- Professionalisere erhvervene
- Øget bevågenhed om småøerne; god omtale og synlighed de seneste år
- Øget interesse for vandsports-/outdoorturisme og for lokale fødevarer/gastroturisme

Trusler:

- Begrænsning i finansieringsmuligheder for boliger og erhverv på småøerne
- Svigtende kundeloyalitet medfører butiksdød og frafald af håndværkere
- Manglende finansiering af generationsskifte indenfor såvel landbrug som fiskeri
- Beparelser i det offentlige og dermed nedlæggelse af jobs
- Regulering af fiskeriet
- Dårligt internet og mobildækning
- Dyre færgetakster (godstakster for producenter, persontakster for turistaktører)
- Begrænset antal færgeafgange

5) Hvem bor i området? Giv en kort karakteristik af befolkningssammensætning, og opgiv områdets samlede areal og befolkningstal samt tæthed (areal divideret med antal = tæthed).

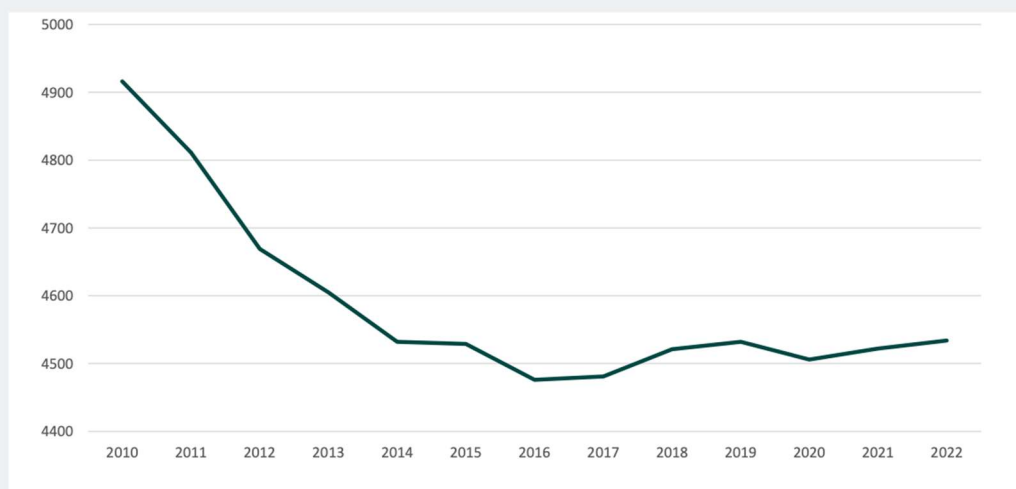
a) Befolkningsudvikling

Samlet set så udgør de 27 småøer et areal på 196 km², der bebos af 4.540 borgere (pr. 1.januar, 2022), hvilket giver en befolkningstæthed på 23 borgere pr. km².

Den sydfynske ø, Hjortø, har færrest beboere, nemlig 5, mens Orø i Holbæk Fjord har flest, 987 beboere.

Fra 2012 til 2022 er befolkningen samlet set faldet med 135 personer (fra 4675 til 4540), hvilket er en befolkningstilbagegang i perioden på godt 2,9%. Der har dog siden 2016 været en svag fremgang, hvilket ses af grafen herunder.

2. Befolkningstal på de 27 småøer

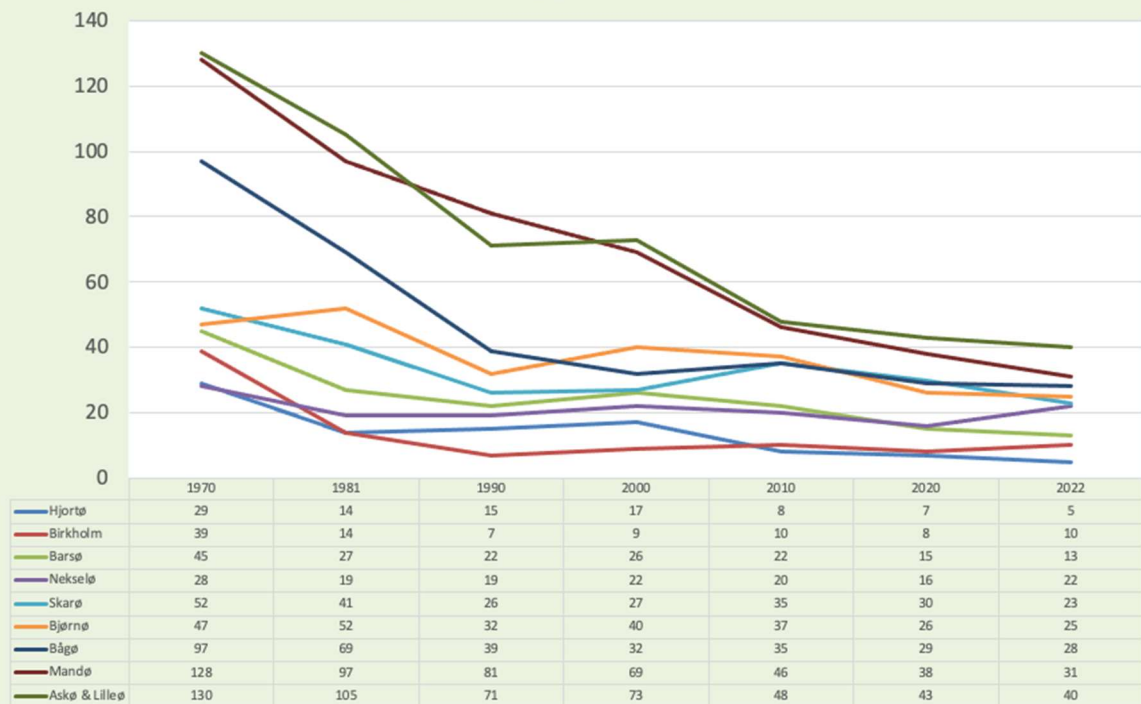

5

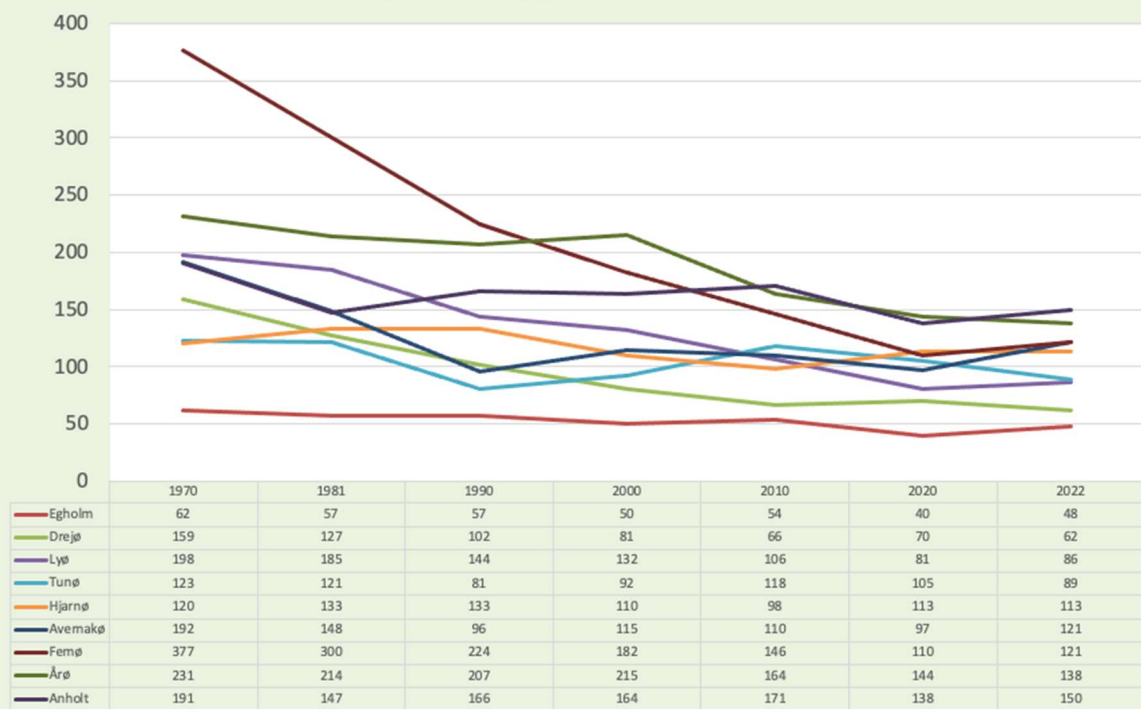
Herunder er tre grafer, der viser befolkningsudviklingen på de 9 mindste småøer, de 9 mellemste småøer og de 9 største øer siden 1970.

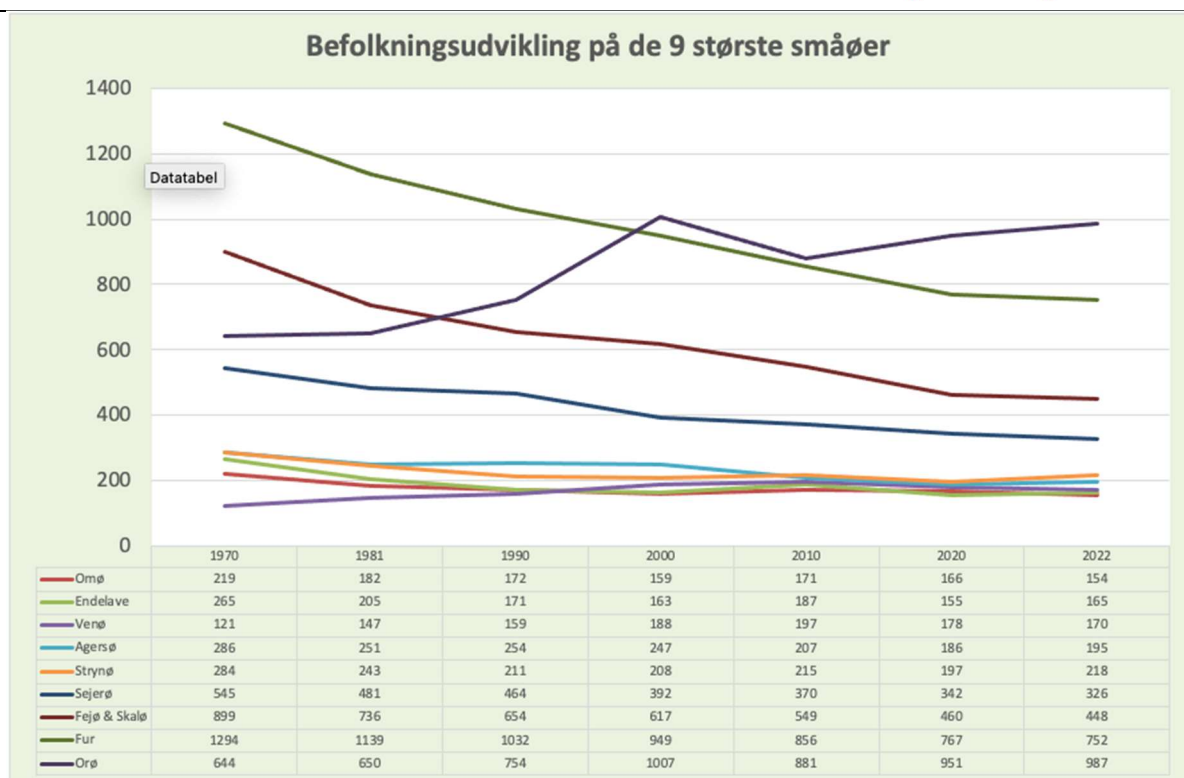
Ser man på de enkelte øers befolkningsudvikling de sidste ti år, så har 11 af dem oplevet befolkningsfremgang.

Befolkningsudvikling på de 9 mindste småøer

Befolkningsudvikling på de 9 mellemste småøer

b) Befolkningssammensætning år 2022

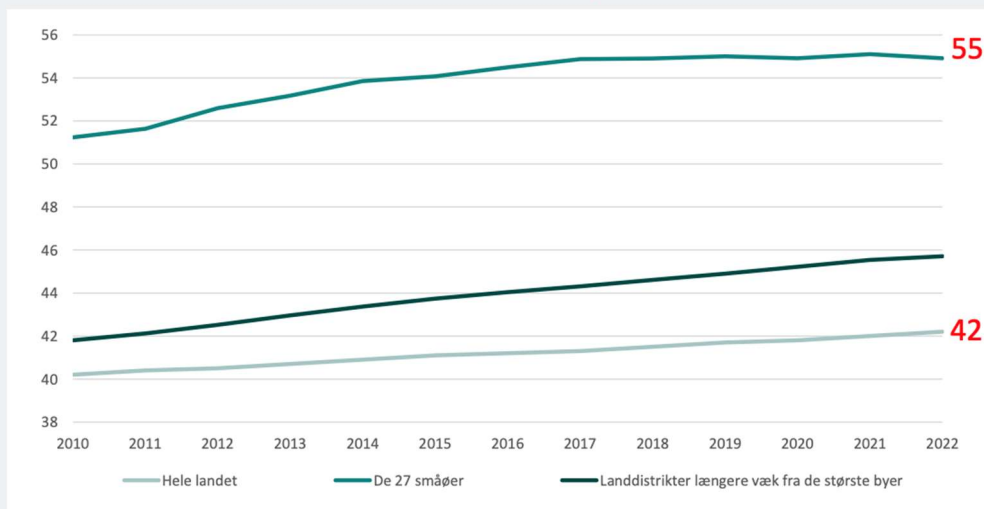
Aldersgennemsnittet på de små øer er markant højere end på landsplan. I hele landet er gennemsnitsalderen 42 år, mens den på småøerne er 55 år.

Når man ser på de enkelte ø-sogne, så er det især fjern-øer uden skole, der især trækker aldersgennemsnittet op. Der er enkelte øer med mange børn.

Hvad angår andelen af mænd og kvinder, så er tendensen den samme på de små øer, som i landdistrikter generelt, at der er flere mænd end kvinder.

5. Gennemsnitsalder – småøerne

9

SWOT-analyse om småøernes befolkning og demografi

Styrker:

- Enkelte øer kan opretholde et stabilt befolkningstal
- Enkelte øer formår at tiltrække børnefamilier
- Mange beboere er ressourcestærke borgere
- Nemt ved at skabe fællesskab på øen

Svagheder:

- Befolkningen på de fleste øer er langt over det nationale aldersgennemsnit
- Mangel på skole og børnepasning på fjern-øer får børnefamilier til at fravælge disse
- I en aldrende befolkning kan den faktiske tilflytning ikke kompensere for det naturlige frafald af borgere
- Mangel på lejeboliger (og andre boligformer)
- Mangel på arbejdspladser

Muligheder:

- At anerkende og se aktive seniorer som en ressource
- At formidle muligheder og værdier ved et ø-liv
- Tænke i nye boformer
- Arbejde for flere lejeboliger

- Der er – særligt efter Corona – en gryende interesse for at bosætte sig på landet og på småøerne

Trusler:

- At den offentlige service skæres yderligere og dermed gør det mindre attraktivt at flytte til øerne
- Nedskæringer på færgedriften, stigninger i taksterne
- Det er meget vanskeligt at opnå realkreditlån til finansiering af egen bolig
- Vanskeligt at opnå lån til virksomhed
- At dagligvarehandlen og håndværk trues af lukning

SWOT-analyse for bosætning

Styrker:

- Ro
- Natur
- Adgang til vand
- Mange generationer der mødes
- Stærk identitet – egen identitet
- Mindre forurening
- Godt akutberedskab
- Simple living
- Rummelighed
- Omsorg/medmenneskelighed
- Bo billigere med havudsigt
- Stort engagement/frivillighed/mange foreninger
- Fællesskab – sammen er vi stærke
- Mangfoldighed
- Man bliver rodet ind i alt

Svagheder:

- Mangel på boliger
- Mangel på (fuldtids)arbejdspladser
- Mangel på håndværkere (de er dyre at få til øen pga. færgetider/priser)
- Mangel på skoler
- Mangel på kulturtilbud (ex. bibliotek/hjælp til Mit-id)
- Mangel på/svær adgang til fritids/idrætstilbud
- Få færgeafgange / altid lang distance når man skal væk
- Infrastruktur (vandværker, bredbånd, mobildækning)
- Mangel på håndværkere
- Mangel på læger og andet sundhedspersonale

- Kystbeskyttelseslinjer og Natura 2000 områder
- Demografien (de unge flytter)
- Manglende kommunalt samspil
- Manglende indkøbsmuligheder
- Ø-fnidder og ø-kuller
- Transport udfordringer især for børnefamilier
- Svært at tiltrække højtuddannede (ex. præst, læge, skoleleder)

Muligheder:

- Man tager selv initiativ
- Kort vej fra tanke til handling
- Frivillige i den offentlige sektor
- Ø-forsøg ("fri-ø")
- Anvendelse af 'sund fornuft' i kommunerne (relation til kommunen)
- Trends: simple living, hjemmearbejdspladser, alternative arbejdsformer
- Decentral uddannelse
- Kontorfællesskaber på øerne (co-work)
- Alternative boformer (fonde)
- Bæredygtig transport, ladestandere
- Håndværker "kollektiv"
- Tilflytterhus/prøv en ø

Trusler:

- Store anlægsprojekter (eks. motorveje, broer)
- Taxameter ordning (på uddannelser)
- Kystbeskyttelseslinjer
- "Stat & lov" – er ikke tilpasset øerne
- Brændstof-priser (vand, varme, el)
- Fraflytning
- Politisk træthed/modvilje, manglende viden hos politikere
- Forringelse af services (færgetider/ældreboliger, lægeadgang mm.)
- Dårlig omtale, rygter
- Mangel på arbejdskraft
- Mangel på jobs
- Fjerneje af landbrug
- Ulighed ved ø-støtte til landmænd (landbrugsundersøgelsen)
- Regler for økologi (skal have dyrehold)
- Finansiering af boligkøb

6) Kulturelle forhold – beskriv forhold/kendetegn for området.

Trods mange fælles udfordringer og muligheder er økulturerne forskellige fra ø til ø. Øsamfundene er også præget af tilflyttere, som jo bringer deres kulturelle baggrund med til øerne.

Men, hvad der kendetegner beboere på de små øer, er et stort engagement i lokalsamfundet, en meget høj grad af villighed til frivilligt arbejde og en iværksætterånd. Havet er en naturlig fælles faktor i ø-identiteten. Der værnes stolt om gamle traditioner, ligesom der skabes nye.

Egentlige kulturtilbud på øerne organiseres og arrangeres af øboerne selv. Flere af øerne har foreninger, der virker indenfor og med støtte fra bl.a. lovene om Folkeoplysning og Statens Kunststøtte.

SWOT-analyse for kulturelle forhold

Styrker:

- Stærkt lokalt engagement
- Vilje til initiativ
- Stærk organisering i foreninger

Muligheder:

- Understøtte den gode energi på øerne
- Administrativt samarbejde mellem foreninger på øerne
- Bruge det frivillige engagement i udvikling af såvel sociale, kulturelle som erhvervsmæssige udviklingsprojekter
- Kulturelle tilbud over nettet
- Skabe mere netværk og læring mellem øerne
- Gode muligheder for at søge fondsmidler til kulturelle projekter

Svagheder:

- Det er ofte enkelte ildsjæle, der trækker det store læs
- Sparsom adgang til kulturtilbud på nær de, der selv organiseres

Trusler:

- Mangel på energi og ressourcer
- Mangel på frivillige til foreningsarbejde
- Begrænsning af kommunale tilskud til kulturelle tilbud

7) Bæredygtig udvikling og grøn omstilling, herunder vedvarende energi, beskriv evt. særlige kendetegn for området, og særlige kommunale eller regionale områdespecifikke indsatser, som udviklingsstrategien kan støtte op om

Småøerne er, som tidligere nævnt, (undtagen på Fur) ikke koblet på det offentlige fjernvarmenet. Det betyder, at de enkelte husstande har egen varmeforsyning såsom f.eks. oliefy, varmepumpe, træpiller, jordvarme, brændeovn og solceller. Da mange huse ligger spredt i landskabet, med stor afstand, kan det være svært at etablere energifællesskaber, men termonet kan være en mulig løsning.

Der skal derfor særlige projekter i gang, der kan være med til at skabe grøn omstilling på øerne, når det gælder energiforsyningen.

Småøerne forholder sig løbende til kommunernes kommuneplaner, planstrategier mm. I øjeblikket bliver der udarbejdet DK2020 planer i mange kommuner, og her forholder øerne sig også til disse planer.

SWOT-analyse af bæredygtig udvikling og grøn omstilling

Styrker:

- Stort engagement og interesse for bæredygtighed på øerne
- Private initiativer på øerne, hvor folk går foran

Svagheder:

- Manglende viden om teknologi og metoder
- Spredt bebyggelse og små enheder begrænser mulighederne for fælles energiløsninger
- Etableringsomkostningerne ved nye fælles energiløsninger er store – og tidsperspektivet langt – derfor etablerer mange private løsninger her og nu.
- Færgedriften udleder meget CO₂

Muligheder:

- Plansamarbejde mellem ø og kommune
- Fælles omstillingsplan på øerne
- Dispensationsmuligheder ind i lovgivningen
- Etablering af energifællesskaber
- Kollektive energianlæg
- Naturgenopretning

	• Udtagning af lavbundsjorde Trusler: • Restriktiv eller manglende lovgivning • Manglende incitamentsordninger for grøn omstilling 8) Evt. særlige stedbundne ressourcer som forekommer vigtige for området Den helt store, særlige stedbundne ressource, som alle øer er fælles om, er havet. Det er helt særligt at være afgrænset af havet. Øerne er også beriget med enestående natur på forskellig vis. Hver ø har sine kendetegn, og naturen er en ressource, som er vigtig for øen. Øboerne har en særlig identitet i at være øbo. Hver øbo har sine grunde til at bo på øen, men de er fælles om at have valgt et liv på øen og føler ofte fællesskab med andre øboere. De har tit mange kasketter på i livet på øen – i foreningslivet og arbejdslivet.
	D. Aktionsgruppens vurdering af de vigtigste lokale udfordringer og potentialer baseret på den udarbejdede SWOT-analyse
D1	Angiv de styrker, svagheder, muligheder og trusler (gerne i skemaform), der er blevet identificeret for området. For hvert tema i analysen har vi udarbejdet en SWOT-analyse.
D2	Beskriv her de udfordringer eller udviklingsbehov som området har. Hvilke behov skaber det, og hvilke potentialer er der, der kan arbejdes videre med. Inddrag evt. tidligere erfaringer, der kan bygges videre på. #Udfordringer Overordnet set er den store udfordring for øerne samlet set at skabe bosætning. Uden beboere på øerne, kan livet på øerne ikke fungere i fremtiden. Derfor er der stor fokus på bosætning.

	En anden fælles udfordring er, at der generelt ofte er for få ressourcer. Det gælder især i forhold til udvikling af de offentlige tilbud som skoler og færger. Men det kan også være for få engagerede borgere eller midler til at udvikle øerne. Det er generelt dyrere at etablere virksomhed (og andre ting) på grund af færgetransporten og tiden, der bruges på det. Det er også en fælles udfordring. Der er generelt et stort behov for grøn omstilling. Det gælder både i virksomheder, offentlige bygninger samt færgedriften og i de private husholdninger på øen. Det er udfordrende at skabe fælles løsninger her. #Potentialer Vi ved, at mange danskere drømmer om at flytte på landet, men at få gør noget ved det. Tendensen med at ønske sig mere ro i hverdagen kombineret med mulighederne for hjemmearbejde, har skabt et nyt momentum for småøerne i forhold til bosætning. Der er et potentiale i at arbejde med bosætning set i dette lys. Det øgede fokus på grøn omstilling generelt og den CO2 tunge færge drift gør, at småøerne nu også må arbejde med nye muligheder. Småøerne har generelt en meget engageret befolkning. Folk ved, at de selv skal tage fat og sætte ting i gang og der er et potentiale her, som skal bruges fremover.
	E. Udviklingsstrategiens vision
E1	Opstil en vision for aktionsgruppens virke i programperioden. Visionen skal udtrykke aktionsgruppens overordnede målsætning om, hvilken retning aktionsgruppens geografiske område skal udvikle sig i, og hvordan området skal se ud om et givent antal år, fx i 2027, hvor programmet/perioden slutter. LAG Småøernes vision er aktivt at medvirke til at øerne overleverer bæredygtige lokalsamfund til de kommende generationer: Vi ønsker øsamfund, hvor der er aktivitet hele året, hvor børnefamilier flytter til og nyder et enkelt og trygt liv og hvor alle generationer kan leve det gode liv. Vi ønsker virksomheder, der skaber arbejdspladser og oplevelser for turisterne i balance med naturen. Vi ønsker stærke fællesskaber og sammenhold både på øerne – og mellem øerne.

	Vi vil derfor fokusere på bosætning, erhverv, grøn omstilling, fællesskab og netværk – og vi vil arbejde for: • Øget bosætning, flere helårsstillinger og en mere balanceret demografi på småøerne • Mere erhvervsudvikling med fokus på samarbejde og nye samarbejder med fastlandet • Etablering og udvikling af virksomheder særligt i håndværksbranchen • Omstilling til energiløsninger, der reducerer øernes udledning af drivhusgasser i private husholdninger og erhverv • Etablering og udvikling af stærke foreninger og andre fællesskaber • Forbedret trivsel gennem nye muligheder for kulturelle og oplysende aktiviteter for alle aldersgrupper • Videns- og erfaringsudveksling med fokus på bæredygtighed og i samarbejde med organisationer på små og store øer og på fastlandet
	F. Udviklingsstrategiens indsatsområder og mål
F1	Beskriv og begrund aktionsgruppens mulige indsatsområder, som er fremkommet som resultat af analyser og inddragelse af partnerskabet. Indsatsområder skal falde inden for ordningernes overordnede strategiske mål og indsatser. Skriv gerne i punktform. Det anbefales, at der ikke er for mange indsatsområder. Efter udarbejdelsen af analysen, erfaringer de tidligere år samt de 4 workshops og bestyrelsens drøftelser, har LAG Småøerne valgt følgende 5 indsatsområder i den kommende periode: • Bosætning • Bæredygtigt erhverv • Grøn omstilling • Bæredygtige fællesskaber og netværk • Hav, havn og fiskeri (FLAG) LAG Småøerne ønsker at vurdere projektansøgninger ud fra vores 3 principper: 1. Alle de projekter, vi støtter, skal fremme bæredygtighed på de små øer – i virksomheden, foreningen og/eller lokalsamfundet

	2. Vi lægger vægt på at støtte projekter, der udvikler helårssamfund og fremmer et attraktivt liv på øerne 3. Vi lægger vægt på at støtte projekter, der fremmer fællesskab, samarbejde og netværk blandt øboere, på tværs af øerne og med samarbejdspartnere andre steder i landet Derudover har LAG Småøerne et ønske om selv at igangsætte tværgående initiativer, meget gerne i samarbejde med andre, fx S sammenslutningen af Danske Småøer (SaDS). LAG bestyrelsens egne initiativer LAG-bestyrelsen ønsker også selv at igangsætte tværgående initiativer – meget gerne i samarbejde med andre foreninger og organisationer som f.eks. S sammenslutningen af Danske Småøer. Det vil være projekter, som gavner flere småøer ad gangen og som har fokus på aktuelle udviklingstendenser. Vi vil f.eks. arbejde med at: • Tilvejebringe data som kan understøtte udviklingen på øerne, fx omkring tilflyttere, erhverv, energi, turisme, boliger, indbyggere, færger mv. • Etablere netværk på tværs af øerne herunder vidensdeling, samling af ”best practise”, seminarer, kampagner, folkeoplysning og kompetenceløft særligt indenfor indsatsområderne (fx ø-huse og ø-butikker). • Etablere netværk på tværs af øerne og arbejde for generationsskifte hos fiskere, landmænd og andre virksomhedsejere på småøerne.
F2	Til opfyldelse af strategiens vision og som følge af strategiens definerede indsatsområder, opstilles en række mål. Målene skal være klare og skal kunne gennemføres gennem en række målbare aktiviteter. Et mål kan fx være: at styrke befolkningens adgang til naturen, eller styrke salget af lokale produkter Se skemaerne senere.
F3	Grundet det særlige aktuelle politiske fokus, både nationalt og på EU-plan, på bæredygtig udvikling og grøn omstilling, ønskes en vurdering af, om og hvorfor/hvorfor ikke området, og dermed udviklingsstrategien, i særlig grad har fokus på dette.

	For LAG Småøerne er bæredygtig udvikling og grøn omstilling særlig vigtigt. Derfor har vi valgt, at bæredygtighed gennemsyrrer denne strategi, og at alle projekter skal vurderes i forhold til bæredygtighed (se principper). Samtidig har vi valgt, at et af vores indsatsområder er grøn omstilling. I vores arbejde med bæredygtighed har vi fundet det vigtigt at stille os selv spørgsmålet; ”Hvad er bæredygtighed for os?”. Igennem drøftelser er vi kommet frem til følgende definition på bæredygtighed for LAG Småøerne: <i>”For LAG Småøerne dækker begrebet bæredygtighed ønsket om, at de 27 danske småøer videreføres af kommende generationer, så øerne udvikler sig som levedygtige helårssamfund med bosætning, erhverv og natur samt klima i overensstemmelse med kommunale mål (fx DK2020), nationale og globale mål.”</i>
F4	Der er et særligt fokus på EU-plan om social inklusion, kønsligestilling og unge. Der ønskes derfor en vurdering af, om og hvorfor/hvorfor ikke området, og dermed udviklingsstrategiens, i særlig grad har fokus på dette. Øernes størrelse og deres interesse for at øge bosætning har erfaringsmæssigt åbnet for tilflytning og hurtig social integration af såvel etnisk danske som udenlandske borgere. Det samme gælder ønsket om at få børnefamilier til øerne. Øernes tiltrækning af unge er begrænset af adgang for unge til at gennemføre folkeskole- og ungdomsuddannelser på øerne og i nærområder på fastlandet. På grund af dette fokuserer denne strategi ikke så meget på unge, men mere på tiltrækning af børnefamilier. Dog kan vi fremhæve, at der i den sidste LAG-periode har været en del unge og kvindelige iværksættere, som har fået støtte til deres projekt, og dette ser vi gerne fortsætter. Kønsfordelingen på øerne er præget af den demografiske befolkningssammensætning og ikke af specielle familie- eller erhvervsforhold. Der er generelt flere kvinder på øerne, men lokalt oplever man på de små øer, ”at vi er dem, vi er – og så arbejder vi sammen om opgaverne”.
F5	LAG er placeret i CAP-plan forordningen¹ under art. 77 Samarbejde. Der er stor fokus på samarbejde, både lokalt, tværregionalt i Danmark og internationalt mellem landene. Der ønskes en vurdering eller en beskrivelse af, om og hvordan aktionsgruppen påtænker at samarbejde uden for eget område. Den tidligere LAG Småøerne var optaget af netværk, samarbejde og partnerskaber. Regulære partnerskaber har i den forgangne LAG periode været dannet via projekter indenfor ”ø-turisme”, ”bosætning”, ”udviklingsstrategier” og ”havneudvikling”. Vi vurderer også, at i flere af vores lokalsamfund har LAG projekterne i den forgangne periode resulteret i bæredygtige og succesfulde partnerskaber, for eksempel mellem beboerforeninger og lokale virksomheder, mellem lokale ø-foreninger og tvær(kommunale)

¹ CAP-plan forordningen (2021/2115), artikel 77, stk. 1. b)

	udviklingsorganisationer og mellem små, lokale virksomheder og større virksomheder med adresse på fastlandet. Den tidligere LAG Småøerne har også haft samarbejde og partnerskaber med LAG'er i de områder og regioner, hvor vores øsamfund er placerede. I den forgangne periode har der været tæt samarbejde med 5-6 LAG'er, som sammen med LAG Småøerne har støttet samarbejdsprojekter med (tværregional) samfinansiering. Disse mange samarbejder er meget frugtbare og givende og er med til at realisere visionen og målene. Derfor agter den nye LAG Småøerne at fortsætte samarbejdsrelationerne.
	G. Aktionsgruppens egne prioriteringskriterier (ikke obligatorisk)
	Bolig- og Planstyrelsen fastsætter 9 overordnede prioriteringskriterier, som aktionsgrupperne skal anvende for udvælgelse af projektansøgninger. Disse findes i bilag 4. Aktionsgruppen har derudover mulighed for selv at udarbejde 1-3 prioriteringskriterier, der kan anvendes ved prioriteringen af indkomne projektansøgninger. Kriterierne skal være specifikke for de indsatsområder, der er defineret i strategien. Prioriteringskriterierne skal til enhver tid være kendt af ansøgere, og skal fremgå af en kommende hjemmeside og i forbindelse med ansøgningsfrister. Prioriteringskriterierne kan anvendes til at målrette ansøgningsrunder, så de følger udviklingsstrategiens målsætninger og indsatsområder, hvis der er behov for det. LAG Småøerne har valgt at benytte BPSTs 9 prioriteringskriterier.
	H. Udviklingsstrategiens målsætninger, mål for indsatsområder og aktiviteter
	Opstil i skemaet neden for udviklingsstrategiens målsætninger, forventede mål for de enkelte definerede indsatsområder og en forventet handlingsplan (aktiviteter) til at nå målene. Der skal udfyldes et skema for hvert mål, som aktionsgruppen har prioriteret. Til hvert mål kan aktionsgruppen anføre det antal aktiviteter, som findes nødvendige for at opfylde målet. Det skal anslås, hvor stor en del (angivet i %) af de tildelte midler, der ønskes anvendt til tildeling til projekter inden for det enkelte indsatsområde, som udviklingsstrategien har defineret. Under feltet "målbare mål", indsættes mål, der relaterer sig til det specifikke indsatsområde. Det kunne fx være jobskabelse, antal nye produkter, nye samarbejder, nye naturfaciliteter etc. Under "aktiviteter" beskrives de aktiviteter, som findes nødvendige for at opfylde målet.

LAG Småøerne har valgt en overordnet prioritering, der hedder:

Erhvervsrettede projekter: 35 %

Rammevilkårsprojekter: 65 %

Fordelingsnøglen ser således ud:

	Erhvervsrettede	Rammevilkår	Total
Bæredygtigt erhverv	30 %	0%	30%
Grøn omstilling	5 %	25 %	30%
Bosætning	0%	20%	20%
Bæredygtige fællesskaber og netværk	0%	20%	20%
	35%	65%	100%
Hav, havn og fiskeri (FLAG)	100%	0%	100%

H1 Erhvervsrettede mål og aktiviteter

Aktiviteterne skal relatere sig til følgende temaer: Job- og vækstskabende erhvervsudvikling, med fokus på: • Etablering og udvikling af mikrovirksomheder og små virksomheder • Fremme af erhvervssamarbejde • Bæredygtig udvikling og grøn omstilling	Målsætning Angiv i %, den andel af den tildelte økonomiske ramme til projekter, som påtænkes anvendt til det enkelte indsatsområde.	Målbare mål (anslået) (Samarbejdsprojekter ser vi som: ”Projekter hvor 2 eller flere parter indgår i et forpligtende samarbejde om at gennemføre projektet (fx på tværs af øer, brancher eller LAG’er)”)
Indsatsområde: Bæredygtigt erhverv	30 %	40 projekter, heraf 4 samarbejdsprojekter 15 nye jobs 30 bibeholdte jobs
Mål 1 Udvikling af nye og eksisterende virksomheder med fokus på bæredygtighed, samarbejde og nye samarbejder med fastlandsvirksomheder. Aktivitet 1.1 Støtte projekter, der udvikler bæredygtige virksomheder på småøerne herunder - projekter, der etablerer og udvikler nye nichevirksomheder indenfor turisme, der kan være med til at gøre øen interessant i forhold til turister og bosætning (fx fødevarer, kunsthåndværk mm.) - projekter, der etablerer og udvikler købmandsforretninger, håndværksvirksomheder, friskoler mv. (”livsnervevirksomheder”)		
Mål 2 Skabe erhvervssamarbejde og netværk på småøerne Aktivitet 2.1 Støtte projekter, der etablerer samarbejde og netværk mellem erhvervsaktører på og mellem småøerne.		

Aktivitet 2.2 Støtte udviklingsplaner og strategier for hele øen.		
Indsatsområde: Grøn omstilling	5 %	6 projekter 3 nye jobs 5 bibeholdte jobs
Mål 1 Omstilling til bæredygtige energiløsninger, der reducerer øsamfundenes energiforbrug og deres udledning af drivhusgasser Aktivitet 1.1 Støtte projekter, der reducerer energiforbrug og udledning af drivhusgasser i virksomheder Aktivitet 1.2 Støtte omstillingsplaner og kortlægning af energiforbrug i virksomheder		
Total for alle delmål under erhverv	35%	

H2 Mål og aktiviteter, der forbedrer rammevilkårene for udvikling af landdistrikterne

Aktiviteterne skal relatere sig til følgende temaer: • Basale servicefaciliteter • Fornyelse i landsbyer • Kultur- og foreningslivet • Bæredygtig udvikling og grøn omstilling	Målsætning Angiv i %, den andel af den tildelte økonomiske ramme til projekter, som påtænkes anvendt til det enkelte indsatsområde.	Målbare mål (anslået)
Indsatsområde: Bosætning	20 %	25 projekter, heraf 2 samarbejdsprojekter
Mål 1 Øget bosætning og en mere bæredygtig demografi på småøerne. Aktivitet 1.1 Støtte forprojekter og undersøgelser om bæredygtige boliger og nye boformer (fx prøveboliger, lejeboliger og alternative boformer) Aktivitet 1.2 Støtte forprojekter og undersøgelser i forbindelse med etablering af rammer for arbejdsfællesskaber (fx håndværker-, værksteds- og kontorfællesskaber) Aktivitet 1.3 Støtte bosætningskampagner		
Indsatsområde: Grøn omstilling	25%	35 projekter, heraf 5 samarbejdsprojekter
Mål 1 Omstilling til bæredygtige energiløsninger, der reducerer øsamfundenes energiforbrug og deres udledning af drivhusgasser Aktivitet 1.1 Støtte fælles projekter, der reducerer energiforbrug og udledning af drivhusgasser i private husstande på øen		

Mål 2 Grøn omstilling indenfor fx transport og infrastruktur, affaldshåndtering, genbrug, vandforbrug samt natur & biodiversitet Aktivitet 2.1 Støtte til omstillingsplaner (herunder fx kortlægning af øens energiforbrug, energiomstillingsplaner), samt undersøgelser og forprojekter på ø-niveau vedrørende affaldshåndtering, natur- og arealforvaltning mm. samt større, fælles energianlæg som f.eks. vindmøller og solceller Aktivitet 2.2 Støtte forprojekter og undersøgelser i forbindelse med klimatilpasningsprojekter (fx højvandssikring, sikring af havne mm.) Aktivitet 2.3 Støtte mindre initiativer, der fremmer grøn omstilling		
Indsatsområde: Bæredygtige fællesskaber og netværk	20%	25 projekter, heraf 5 samarbejdsprojekter
Mål 1 At styrke foreninger og andre bæredygtige fællesskaber Aktivitet 1.1 Støtte etablering og udvikling af stærke ø-foreninger, der fremmer fællesskab og skaber udvikling på småøerne Aktivitet 1.2 Støtte til faciliteter og mødesteder til aktiviteter der fremmer fællesskabet og turismen Aktivitet 1.3 Støtte til rådgivning og konsulentbistand til udviklingsprojekter (f.eks. fundraising, projektudvikling, afdækning af kompetencer, foreningssamarbejde mm), herunder støtte til ø-konsulenter og udviklingsplaner.		
Mål 2		

Skabe trivsel og udvikling gennem at øge muligheder for kulturelle og oplysende aktiviteter Aktivitet 2.1 Støtte kulturelle, folkeoplysende og alment dannende aktiviteter for alle aldersgrupper, herunder også fjernundervisning		
Mål 3 Skabe videns- og erfaringsudveksling både på og mellem øerne samt det omkringliggende samfund Aktivitet 3.1 Støtte til emnebestemte netværksaktiviteter (evt. online-fællesskaber), hvor målet er at dele ideer og erfaringer		
Total for delmål under rammevilkår	65%	

H3 Fiskerirelaterede mål og aktiviteter, der forbedrer vækst, beskæftigelse og bosætning i fiskeriområderne

Aktiviteterne skal relatere sig til følgende temaer, (jf Bilag 4): • Vækst og beskæftigelse i fiskeriområderne • Samarbejde og netværk • Bosætning og beskæftigelse i fiskeriområder	Målsætning Angiv i %, den andel af den tildelte økonomiske ramme til projekter, som påtænkes anvendt til det enkelte indsatsområde.	Målbare mål (anslået)
Indsatsområde: Hav, havn og fiskeri (FLAG)	100%	*45 projekter *16 nye jobs *20 bibeholdte jobs (*Betinget af en økonomisk ramme til projekter på 1 mio. kr. pr. år i 5 år)
Mål 1 Udvikling af det eksisterende fiskeri Aktivitet 1.1 Støtte til udvikling i forbindelse med forædling, fangstudstyr og salg af fisk og skaldyr Aktivitet 1.2 Støtte til produktudvikling eller omstillingsprojekter i eksisterende virksomheder, som skaber nye måder at bruge det maritime miljø på Aktivitet 1.3 Støtte til udstyr til håndtering af fisk på havnen, både til erhvervsfiskere og lystfiskere		
Mål 2 Vandet som attraktion Aktivitet 2.1		

Støtte til udvikling og videreudvikling af oplevelsesprodukter ifht. kystturisme, herunder guidede ture på og omkring vandet.		
Mål 3 Øget samarbejde mellem aktørerne Aktivitet 3.1 Støtte til etablering og udvikling af netværk og samarbejde mellem aktører på havnene med fokus på at udvikle nye produkter og metoder (også indenfor f.eks tang, siv, creme af mudder, oparbejdning af fisk og skaldyr mv.)		
Mål 4 Sikring og udvikling af faciliteter på havnene. Aktivitet 4.1 Støtte til udvikling af servicefaciliteter på og omkring havnene, især projekter som udnytter funktionstømte bygninger (fx tørrerum, værksteder, opholdsrum) eller ny anvendelse af de funktionstømte bygninger.		
Total for delmål under rammevilkår	100%	

Bilag

1	Dokumentation for medlemmers godkendelse af udviklingsstrategien
	Vedlæg dokumentation for rettidig indkaldelse af evt. ekstraordinær generalforsamling eller skriftlig høring af medlemmerne, samt resultat heraf.
2	Dokumentation for at udviklingsstrategien har været i høring hos kommune
	Vedlæg dokumentation for at strategien har været sendt rettidigt i høring og høringsresultat.
3	Dokumentation for at udviklingsstrategien har været i høring hos regionen
	Vedlæg dokumentation for at strategien har været sendt rettidigt i høring og høringsresultat.
4	Småøerne: Undersøgelser, analyser og strategier 2009-2022

Bilag 4: Småøerne: Undersøgelser, analyser og strategier 2012-2022

Beskrivelserne og analyserne i denne strategi bygger bl.a. på viden og analyser fra en lang række projekter og rapporter fra perioden 2009-2022. Her er en oversigt over de vigtigste:

Turisme

Rapportens titel	Potentialer for erhvervsudvikling i turismebranchen på småøerne
Udgivelsesår	2012
Projekt	Småøturisme: oplevelseserhverv og ø-destinationer med potentiale
Udgiver	Småøernes Aktionsgruppe, Småøernes Fødevarenetværk og Sammenslutningen af Danske Småøer
Udarbejdet af	CRT og Eskild Hansen
Finansiering	Region Syddanmark og Landdistriktspuljen
Link	https://danske-smaaoer.dk/portfolio-item/forprojekt-om-erhvervsudvikling-og-turisme/

Rapportens titel	FERIE PÅ 27 DANSKE SMÅØER - GÆSTEANALYSE, 2013 - 2014
Udgivelsesår	2015
Projekt	-
Udgiver	Videncenter for Kystturisme
Udarbejdet af	Rapporten er udarbejdet for Sammenslutningen af Danske Småøer og Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter af Videncenter for Kystturisme
Finansiering	
Link	https://danske-smaaoer.dk/wp-content/uploads/2018/04/Rapport_ferie_paa_27_danske_smaaoer_02_marts_2015-1.pdf

Rapportens titel	Ø-barometeret 2019
Udgivelsesår	2020
Projekt	-
Udgiver	Færgesekretariatet
Udarbejdet af	Analyse & tal
Finansiering	Egne midler

Finansieret af
Den Europæiske Union

Link	https://faergesekr.dk/component/k2/item/download/167_71740e60fec46323299c769f5c824de7.html
------	---

Rapportens titel	Øerne langs Sjællands vestkyst
Udgivelsesår	2020
Projekt	Øerne langs Sjællands vestkyst som turismeprodukt
Udgiver	Destination Sjælland
Udarbejdet af	Orange Elevator
Finansiering	LAG Småøerne og Landdistriktspuljen
Link	https://destinationsjaelland.dk/wp-content/uploads/2022/09/Oeerne-langs-sjaellands-vestkyst_WEB.pdf

Rapportens titel	Turismestrategi for Æbleøerne - Askø, Fejø og Femø
Udgivelsesår	2021
Projekt	Udvikling af fælles turismestrategi for øerne nord for Lolland
Udgiver	Styregruppen for projekt Udvikling af fælles turismestrategi for øerne nord for Lolland (med repræsentanter for beboerforeningerne)
Udarbejdet af	Johanne Bugge Experience Consult
Finansiering	LAG Småøerne og Landdistriktspuljen
Link	http://fejoe.dk/wp-content/uploads/2021/10/Aebleoeernes_faelles_Turismestrategi-2021_udgivet-260921.pdf

Rapportens titel	Ø-HAVNEN
Udgivelsesår	2021
Projekt	Ø-HAVNEN: Forretning, samarbejde og udvikling hos småøernes havne
Udgiver	LAG Småøerne / LABLAND architects
Udarbejdet af	LABLAND architects
	LAG Småøerne og Landdistriktspuljen
Link	http://lag-smaaoerne.blogspot.com/2021/10/havnerapport.html

Andre erhverv

Rapportens titel	Potentiale for forretningsudvikling hos småøernes virksomheder
Udgivelsesår	2014
Projekt	Business-to-business - forretningsudvikling og beskæftigelse i ø-virksomheder
Udgiver	Sammenslutningen af Danske Småøer
Udarbejdet af	Projektmedarbejder hos Sammenslutningen af Danske Småøer
Finansiering	LAG Småøerne og Landdistriktspuljen
Link	https://www.dropbox.com/sh/6xdk0c0g2wajlx2/AAB6chSr1QaxkiPGiQjdCN_xa?dl=0

Rapportens titel	Landbrug på småøerne – nu og i fremtiden
Udgivelsesår	2022
Projekt	Landbrug på Småøerne- nu og i fremtiden
Udgiver	Sammenslutningen af Danske Småøer
Udarbejdet af	Projektmedarbejdere i Sammenslutningen af Danske Småøer
Finansiering	Landdistriktspuljen
Link	https://danske-smaaoer.dk/projekter/landbrug-paa-smaaoerne-undersogelse-2022/

Rapportens titel	Status for fiskerierhvervet på småøerne og fremtidige perspektiver for fiskeriet og fiskerihavnene
Udgivelsesår	2022

Projekt	-
Udgiver	LAG Småøerne
Udarbejdet af	Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri (FSK-PO)
Finansiering	Egne midler
Link	https://lag-smaaoerne.blogspot.com/2022/02/fiskerihavnenfisk.html Tillæg med 2021-statistik: http://lag-smaaoerne.blogspot.com/2022/12/fiskeri2021%20.html (kommer i januar)

Bosætning

Rapportens titel	Danmarks små og mellemstore øer, befolkning og transportforbindelser
Udgivelsesår	2013
Projekt	-
Udgiver	Center for Tourism and Culture Management, Copenhagen Business School
Udarbejdet af	Lise Lyck, Center for Tourism and Culture Management, Copenhagen Business School
Finansiering	-
Link	https://research-api.cbs.dk/ws/portalfiles/portal/58851670/Lyck_4.pdf

Rapportens titel	Bosætningsundersøgelsen 2017 - Om organiseringen af og erfaringerne fra bosætningsarbejdet på de danske småøer
Udgivelsesår	2017
Projekt	-
Udgiver	Sammenslutningen af Danske Småøer
Udarbejdet af	Sociologistuderende Jens Westerskov Andersen
Finansiering	Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter af
Link	https://danske-smaaoer.dk/wp-content/uploads/2018/04/SaDS_Bosætningsundersøgelsen_kort_udgave_med_bilag.pdf

Rapportens titel	Fremgang på småøerne for tredje år i træk (analyse)
Udgivelsesår	2019
Projekt	-
Udgiver	Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Udarbejdet af	Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Finansiering	-
Link	https://www.ae.dk/analyse/2019-07-fremgang-paa-smaaoerne-for-tredje-aar-i-traek

Rapportens titel	Spørgeskemaundersøgelse: Hvorfor flytter mennesker ud på de danske småøer? Og hvorfor flytter nogle af dem igen?
Udgivelsesår	2020
Projekt	Nye naboer – mere ø-liv
Udgiver	Sammenslutningen af Danske Småøer og LAG Småøerne
Udarbejdet af	Projektmedarbejder hos Sammenslutningen af Danske Småøer
Finansiering	LAG Småøerne og Landdistriktspuljen
Link	http://lag-smaaoerne.blogspot.com/2020/02/rapport.html

Færgefart

Rapportens titel	Evaluerings af tilskudsordninger til nedsættelse af færgetakster for godstransport og personbefordring
Udgivelsesår	2022
Projekt	-

Udgiver	Indenrigs- og Boligministeriet
Udarbejdet af	Indenrigs- og Boligministeriet
Finansiering	-
Link	https://im.dk/Media/637991719139179990/Evaluering%20af%20tilskudsordninger%20til%20neds%20a6ttelse%20af%20f%20c3%20a6rgetakster%20for%20godstransport%20og%20personbefordring.pdf

Lokale udviklingsplaner, helhedsplaner m.m.

Rapportens titel	Sejerø Havn udviklingsstrategi
Udgivelsesår	2016
Projekt	Forbedringer af havnen på Sejerø
Udgiver	Sejerø Beboerforening og Tegnestuen Vandkunsten
Udarbejdet af	Tegnestuen Vandkunsten
Finansiering	Landdistriktpuljen
Link	https://sejerohuset.dk/wp-content/uploads/2020/01/160715-Sejer%C3%B8-Havn.pdf

Rapportens titel	Venø – fortsat i udvikling
Udgivelsesår	2018
Projekt	Venø – fortsat i udvikling
Udgiver	Venøboen
Udarbejdet af	Urland og Johanne Bugge Experience Consult
Finansiering	Realdania, Struer Kommune og Venøs foreninger
Link	www.venoe.dk/wp-content/uploads/Ven%C3%B8-fortsat-i-udvikling-20180703.pdf

Rapportens titel	SMÅ ØER STORE MULIGHEDER - Helhedsplan for Avernakø, Bjørnø og Lyø
Udgivelsesår	2020
Projekt	Helhedsplan for Avernakø, Bjørnø og Lyø, med separate indsatsplaner for hver af øerne
Udgiver	Faaborg-Midtfyn Kommune
Udarbejdet af	Faaborg Midtfyn Kommune og COWI i samarbejde med beboere på Avernakø, Bjørnø og Lyø
Finansiering	LAG Småøerne og Faaborg-Midtfyn Kommune
Link	https://www.fmk.dk/politik/politikker-planer-og-strategier/bosaetning-byudvikling-og-planer/master-og-helhedsplaner/#accordion-helhedsplan-for-avernako-bjorno-og-lyo

Rapportens titel	Visionsplan Årø
Udgivelsesår	2022
Projekt	Ny udviklingsplan for Årø
Udgiver	Årø Beboerforening
Udarbejdet af	LABLAND architects
Finansiering	LAG Småøerne og Landdistriktpuljen
Link	https://aaro.dk/wp-content/uploads/2022/10/Visionsplan-Aaroe_FAeRDIG-VERSION_KOMPRIMERET.pdf

Rapportens titel	Turismestrategi for Omø
Udgivelsesår	2022
Projekt	Turismestrategi på Omø
Udgiver	Foreningen Perlestranden & Omø Havn og Omø Beboerforening
Udarbejdet af	BARK Rådgivning A/S
Finansiering	Landdistriktpuljen
Link	http://lag-smaaorne.blogspot.com/2022/12/omoturismestrategi.html

